

Varpas išeina kas mėnesis. Metinė prekė su parsijuntimu:

Rusijoje . . . uždengtose
gromatose . . . 6 rubl.,
Prusuose . . . 4 auks.,
Amerikoje ir kitur 5 auks

VARPAS

Apgarsinimui V a r p e,
už ištisą eilutę smulkaus
rašto kaštuoja
80 fen. arba 40 kap.

literatūros, politikos ir mokslo mėnesinis laikraštis.

Rusijos ciecorius Aleksandras III.

Lapkričio mėnesio 1. dieną mirė Rusijos ciecorius Aleksandras III. pačiam vieke, nes tik 49 metus tegyvenęs. Iš visų kraštų reiškia gailestį jo giminei ir visai Rusų tautai, kad mirtis taip anksti parkirto jį. Žmonės, apimti pirmutinių karštų jausmų, aprašo jo darbus ir ypatybes kaip žmogaus ir monarchos, paženklindami ypač gražų būdą šeimynos gyvenime ir meilę sutikimo su kitomis viešpatystėmis.

Sunku sakyti, kiek teisybės yra pirmutiniuose aprašymuose, kuriuos diktuoja sugraudinta širdis, bet ir negalima reikalauti visiškai ramaus, kritiško apsvarstymo tuomet, kada grabo lenta neuždengė da liekanų žmogaus, apie kurį kalbama. Tik istorija gali prideramai ištirti nuopelnas ir kliaudes to, kurio rankose buvo likimas milijonų žmonių, nes nemažo laiko reikia, idant sprendžiant nedarytų įtekmės reikalai, kokius turi tam tikrą laikmetį atskiri žmonės ir luomai, ir kad pilnai apsireikštų rezultatai darbų ant visuomenės dirvos. Bet, taip kalbėdamas, aš nenoriu pasakyti, juog dabar negalima būtų spręsti, ką pikto ar gero padarė Aleksandras III per 13 metų savo viešpatavymo; nurodydamas ant istorijos sūdo, noriu tik paaiškinti, juog dabar negalima da galutinai apspręsti visų jo darbų, nes daugelis jų nedavė da vaisių; vienok tai nekenkia išžiūrėti, kokia dvasia skatino Aleksandrą III, ant kokių pamatų jis statė laimę ir gerovę viešpatystės, sudėtos iš yvairiausių elementų.

Idant lengviaus būtų suprasti, kokia dvasia buvo Rusijoj nuo 1881 metų, reikia atsiminti ant valandėlės Aleksandrą II. Visa septintoji dešimtis metų buvo pilna yvairių reformų, tarp kurių svarbiausios buvo numetimas baudžiavų, įvedimas naujų sūdų ir permainymas valsčių ir miestų valdymo. Šitos reformos visiškai apkeitė Rusijos gyvenimą; ūkiniškai iš vergų paleisti pavirto į laisvus žmones ir gavo tokias tiesas, kokias turėjo kiti luomai; sūdai turėjo teisti taip, kaip įstatymai prisako, nežiūrėdami, ar žmogus turtingas ar ne, ar augšto kilimo ar žemo, ar turi valdžią ar ne; valsčių ir miestų gyventojams buvo leista patiems rupintis apie savo dvasišką ir materialiską gerovę. Vis tai davė Rusijai tokias sąlygas, be kurių ji nebūtų galėjęs eiti tolyn civilizacijos keliu; reikėjo tik, kad einant laikui nauji gyvenimo pamatai vis

tvirtesni taptų ir kad visuomenė kodaugiausiai galėtų naudotis iš tų pamatų.

Šitasai reikalavimas neišsipildė prie Aleksandro III. Mirus Rusijos „atnaujintojui“, tapo atstumti nuo viešpatystės darbų vyrai, kuriuose da gyva buvo reformų laikmečio dvasia; jų vietą užėmė žmonės, kuriems tartum rupėjo, kad Rusija, eidama keliais, prie Aleksandro II pramintais, nepaliktų perdaug panaši į Vakarinę Europą. Ir štai viešpatystė, kurioj vergystės pančiai neseniai da buvo nuimti nuo milijonų žmonių ir nuo dvasiško darbo, vėl skubina užsidėti juos. Pirmųjų pirmiausiai uždraudė keletą laikraščių ir žurnalų, kurie daugiausiai dirbo, idant Aleksandro II reformos duotų tikrus vaisius; šitas darbas pasirodė naujai valdžiai perdaug paojingas, nes, anot josios, galėjo sugriauti monarchizmo pamatus. Toks pasielgimas su laikraščiais iš augšto liudyjo, juog spaudai sunku bus gyventi, ir taip ištikro atsitiko. Cenzura tapo vis aštresnė, ir rimtiejie laskraščiai turėjo vengti apsvarstymą tokių klausimų, kurie galėtų kenkti absoliutiškai valdžiai. Už perženginą cenzūros reikalavimų arba, vis-tiek, valdžios pažiūrų vidaus dalykų ministeris vis tankiaus pradėjo bausti laikraščius, išreikšdamas persergėjimą arba uždrausdamas spausdinimus apgarsinimų. Šitiedvi bausmi labai svarbi ir ištikrųjų jiedvi svarbesni, nekaip iš karto galėtų pasirodyti; laikraštis, gavęs persergėjimą, turi labai dabotis, nes jį uždraudžia, jeigu gauna trečiąjį persergėjimą; atėmimas-gi tiesos spausdinti apgarsinimus labai sumažina laikraščio pelną.

Kova prieš dvasios laisvę, apsireikšusi spaudos dalykuose, netrukus pagriebė ir kitą dalį dvasiško gyvenimo — mokslą. Einant jaunikaiečiui į augštesnį mokslą, valdžia reikalavo liudyjimo mokyklos, kurią buvo pabaigęs, juog jis nieku nenusižengė politiskuose dalykuose; reikėjo, tokiu būdu, netik pabaigti vidutinę mokyklą, bet ir parodyti da, juog esi visiškai nekaltas valdžios akise. Užtai, suprantama, ir augštesnysis mokslas reikėjo taip įtaisyti, idant išėjęs jį jaunimas taptų tikrais tarnais valdžios norų ir siekimų. Šitam tikslui buvo išleisti 1884 metuose nauji universitetų įstatymai. Jie reikalavo, kad profesoriai mokintų pagal programas, sustatytas apšvietimo ministerijos; tūli dalykai tapo visai išmesti iš mokymo, kaip antai mokslas apie politiską organizaciją Vakarinės Europos viešpatysčių.

Paėmę patį mokinimą į valdžios priežiūrą, įstatymai teip-pat pasirūpino, kad ir studentai būtų po priežiūra; tam tikslui įtaisė inspekciją, kurios pareiga buvo žiūrėti studentų pasielgimą. Pagalios įstatymai uždraudė studentams daryti tarp savęs draugystes ir dagi susirinkimus, idant nėkokios vienybės tarp jų nebūtų. Vyriausybė, surišus teip mokslą, pasirūpino apdrausti jį ir kitokiu da būdu. Į keletą metų po universitetų reformos tapo uždrausta priimti į gimnazijas vaikus tokių tėvų, kurie negali auginti jų prideramai arba dėl menko turto arba dėl savo profesijos. Šią uždraudimą teisingo tokia priežastim, būk minėtų tėvų vaikai neturi tam tikrų dvasišku ypatybių, idant galėtų būti naudingi visuomenei ir viešpatystei; beto jie darą dagi daug pikto, jeigu, išėję mokslą, negauna vietų arba negali gyventi savo darbu. Taigi vyriausybei rūpėjo, kad mažiaus būtų apšviestų žmonių ir kad patys apšviestieji gautų tokį mokslą, kokį apšvietimo ministerija pripažįsta per gerą ir naudingą; apšvietimas turėjo tarnauti ne tikrai civilizacijai, ne tam, idant augtų dvasiška ir materiališka gerovė, bet idant visi manytų ir elgtųsi, kaip vyriausybei patinka.

Išvairius laisvę iš mokinimo, vyriausybė ėmė varyti ją ir iš kitų gyvenimo šakų, užtraukdama vis didesnę priežiūrą. Ukininkai, paleisti neseniausiai iš dvarininkų valdžios, vėl gavo globėjus — žemininkų viršininkus („ziem. načalniki“). Šitiems tapo duota labai didelė valdžia; jie yra sodiečių sūdzios ir administratoriai ir turi tiesą peržiūrėti sodiečių sprendimus sūdo dalykuose, ekonomiškuose klausymuose ir visokiuose atsitikimuose; kurie priguli prie sodžiaus gyvenimo; nėra tokio sodžiaus reikalo, į kurį toksai viršininkas negalėtų įsikišti. Tokia pat maž-daug valdžia (administratyviška) tapo duota gubernatoriams miestų valdyme. Pagal įstatymus miestai turi tiesą rūpintis apie savo dvasiškus ir materiališkus reikalus, taisyti mokyklas, daryti vis tai, ko reikalauja gyventojų gerovė, ir t. t.; bet gubernatoriui duota tiesa žiūrėti, kad miesto valdžia nedarytų nieko, kas yra priešinga netik viešpatystės įstatymams, bet dagi ir pačių miesto gyventojų reikalams. Žodžiu, — miesto valdžia gali daryti, ką tik įstatymai leidžia, bet gubernatorius gali teipgi viską uždrausti arba pats savo valdžia arba, jam prašant, — per augštesnę vyresnybę.

Viskas, kas augščiau sakyta, liudyja, juog vyriausybė nekentė ir tos menkos laisvės, kokia buvo pražydas Rusijoj prie Aleksandro II. Delto teip-gi suprantama, juog padėjimas svetimų tautų Rusijoj gyvenančių, teip-pat turėjo sunksnis pasidaryti. Lietuviai ir lenkai tapo išvaryti savo kraštuose iš visų augštesnių vietų netik viešpatystės, bet ir visuomenės tarnystėje; „šiaur-vakariniam krašte“ pradėjo neleisti pirkti žemės ir tiems, kuriems

įstatymai nedraudžia. Surusnimas ėjo vis tolyn, bent ant popieros, ir skaitlius cerkvių augo, o bažnyčių mažinosi.

Taigi, suėmę trumpai svarbiausius atsitikimus Aleksandro III viešpatavimo, regime, juog Rusijos politiškas gyvenimas per 13 metų tapo žymiai piktesnis; vyriausybė nedirbo toliaus darbo, pradėto Aleksandro II, bet rūpinosi, idant visuomenė netektų ir tų sąlygų, kurias ji buvo gavus prie Rusijos „atnaujintojo“, o be šitų sąlygų negali augti tikroji civilizacija. Vyriausybei rūpėjo ne visuomenės išsigudinimas, bet valdžios absoliutizmas.

Joniskis.

Vilkiene.

Apysaka.

VIII.

Vilkienei, kurijau nesykį buvo ketinusi siųsti savo vaikus elgetauti, dabar, pamėčius tokį pasielgimą motinos su duktere, tik baisu paliko.... Jai pasirodė, kad Grauslienė savo keiksmu ir kumsčiomis žudo vaikutyje vieną brangią ypatybę, kurios nesugudrintas jos protas nemokėjo da pavadinti, — tą ypatybę, kurią nesykį išplėšia žmogui tolesnis gyvenimas, tuomet, jei susitinka jis su pagadintais beširdžiais žmonėmis.

Ir Vilkienei da neapleidęs jos noras — siųsti savo vaikus elgetauti — pasirodė tą valandą neišsąkomai baisiu nusidėjimu, nėkiek ne mažesniu už pačią galvažudystę.

Bet ką-gi veikti? Kur kreiptis tokiam padėjime, kaip ji dabar? Vaikai nevalgė, ji pati vos gyva, su šopulio sutrauktais nuo bado viduriais, ir nejaucia savyje spėkų nė lengviausiam darbui atlikti. O! kad ne tie vaikai! Tos vilnys, kurios iščiulpė gyvastį iš jos vyro, rasi nesidrovėtų nė jos paimti į savo šaltą, žudančią prieglobstį! Tik viena trumpa valandėlė, ir visam tam vargui būtų galas!

Teip apmąstant savo padėjimą, Vilkiene apėmė saldus jausmas. Bet tuoj ir vėl ji pamėgino nusikratyti nuo tokių nuodėmėtų minčių. Ji pati nesuprato, kas jai darosi. Argi ji nebijo Dievo bausmės už tokias mintis? Persižegnojo nusigandusi nelaiminga moteriškė ir ėmė šaukti Dievo ir visų Šventųjų pagelbos, idant ją apgintų nuo tos pagundos, kuri vėl atkakliai grįžo jai į galvą ir vis daugiau viliojo suvargintą jos protą. Ji dabar juto, kad ta mintis turi jau apsiaupus visus nukankintus jos jausmus. — Jei nebūtų manęs, — tarė joje vienas balsas, — gal atsirastų mielaširdingi žmonės, kurie priglaustų prie savęs mano vaikelius; rasi lengviaus jiems būtų vargti vargą prie svetimų žmonių, negu prie savo motinos.

— Bet kas gal žinoti, ar ištikro būtų jiems geriaus? — klausė antras balsas. — Matei, kad ir tikra motina nesidrovi kumsčiomis varyti iš namų savo vaiką!

Ir vėl suėmė ją visą baimė, atsiminus apie tuos vargus, kuriuos turės kentėti jos vaikai. Krūtinėje nelaimingos motinos kovojosi tarp savęs yvairiausi jausmai. Badas, vargas, meilė Dievo ir vaikų, prieširišimas prie gyvenimo ir visiškas nusiminimas bei abejojimas apie visą, kas yra šioj pasaulėje gero, ėjo dabar tarytum galėtiniais*) ir jaudė visus jos jausmus.

Priėjusi prie bažnyčios durų, Vilkiene pamatė skubinantišį į bažnyčią kunigą. Tada dinktelėjo jai galvoje: paklausu aš dvasiško tėvo, ką man daryti,

*) imtis, imtyn.

gal jis parodys man kelią, kurio aš pati visiškai nebegaliu susekti.

Todėl, pasveikinusį paprastu pagarbinimu tėveli, ji pabučiavo jam ranką, tardama nedrąšiu, drebančiu, bet girdimu balsu:

— Turiu aš kelis žodžius pasakyti tėveliui.

— Sakyk! — atsakė kunigas, trindamasis drūtokais pirštais da užmiegotas akis. Sausas tėvelio balsas da labiau atėmė Vilkienei drąsumą.

— Tai pati nežinau . . . nékaip sakyti . . . kugždėjo jau visiškai nusiminusi moteriškė, griebdama bučiuoti da sykį kunigo ranką.

Tas, išsitynęs jau tur-būt galutinai iš akių miegą, pasižiūrėjo akyliaus i moteriškės veidą ir, matydamas jos nusiminimą del vargų, kurie aiškiai stovėjo išrašyti ant jos lieso, gelsvo, nuliudusio veido, tarė vėl, bet jau minkštesniu balsu:

— Sakyk, mano vaikeli, sakyk! Arba eik geriaus i zokristiją, tenai pasipasakosi. Čionai, mat, vienval eina žmonės, o tenai niekas netrikdys mūsų.

Paskui kunigą įėjo Vilkiene i mažą, tik siauru langeliu apšviestą zokristiją, kurios pasieniuose stovėjo augštos, tamsiai nudarytos skrynios su bažnytiniiais apdarais.

Kunigas, pasirėmęs ant vienos tokios skrynios, atsikreipė i nuskarusią moteriškę ir pusbalsiai klausė:

— Sakyk, ko tau reikia?

Visa drebėdama, nuleidusi akis tarytum, pasisakydama didžiausius nusidėjimus, Vilkiene pradėjo liūdną ir ilgą apysaką apie savo vargus. Kiekvienas žodis, ištartas vos girdimu balsu, skambėjo lyg atsidusėjimas. Daugis žodžių iš didelio sujudimo kluvo moteriškei gerklėje . . .

Reikėjo ausų pripratusių klausyti žmonių šnabždėjimą, idant galima būtų suprasti tą vargdienės našlės išpažinimą.

Žmonos vargas metė net šešėli ant stambaus veido klausančio jos kunigo. Paklauses ilgą valandą, kunigas pratarė jai aiškiu balsu, o jo žodžiai lengvai plaukė nuo lūpų, pripratusių, matyti, prie ilgesnio įkalbinėjimo.

— Tu sakaisi nežinanti, kur dėtis su savo vargu! Ar užmiršai bažnyčią? Ar užmiršai Viešpatį Dievą, numirusį už mus žmones? Jis paėmė ant savo pečių mūsų vargus! Tiktai kreipkis prie Jo, kaip vaikas prie savo tėvo su meile ir tikėjimu! Eik ten, Jis tave ir šiandien laukia! — baigė kunigas, rodydamas praviras bažnyčios duris, pro kurias puolė ant zokristijos slenksčio plati sruoga aiškios šviesos.

Beregint, ant pailsusio Vilkienės veido sužibėjo tarytum vienas tos šviesos spindulėlis, aiškiai nurodydamas, kokią stebūklingą spēką turi del nuvargintos žmogaus širdies itikėjimas, juog ten augštai-augštai už debesų yra Tas, kuris supranta jos vargą ir girdi jos vaitojimus, laukdamas tik atsisaukimo prie Jo, idant galėtų parodyti savo neišsemiamą mielaširdystę.

Vilkiene jau drąsiau žvilgtėrėjo kunigui i akis ir paklausė da kartą jo:

— Norėjau da paklausti, ar ubagauti tai didelis nrsizengimas?

— Ubagauti? — užklausė negerai įsiklauses kunigas, o išgirdęs atkartotą klausymą, teip atsakė:

— Ubagauti nėra nékokio grieko; Ponas Dievas, sutvėręs pasaulę, padalino žmones i turtingus ir pavargėlius. Jei nebūtų pavargėlių, turtingieji nemokėtų, kaip parodyti mielaširdystę. O mielaširdystė yra didelė nuopelna, pats Viešpatis . . .

Kunigas būtų ilgiau kalbėjęs, bet zokristijos durys, pastumtos išsipošusio tarno balsiai atsidarė, ir įbrazdėjo pro jas puikiais šilkais šlamėdama ponia, paskui kurią puikus tarnas nešė blizgančias auksu maldu knygas.

Pasisveikinusį keliais žodžiais su kunigu, ponia nuėjo i bažnyčią, palikdama paskui save smarkų, tarytum vystančių žolynų kvapą, nuo kurio Vilkienei visiškai apalpo širdis.

Buvo tai turbūt toj pati ponia, kuri turėjo šiandien užpirkusi mišias, bet, jai atsisisėdus, kunigas, nieko nelaukdamas, tuoj pradėjo taisyti mišių rūbais, pusbalsiai kalbėdamas maldos žodžius.

Vilkiene, pastovėjusi valandėlę, nuslinko tolyn i bažnyčią, kur buvo didelis tylumas, tik retkarčiais trikdomas keliais balsiaus ištartais maldos žodžiais arba sunkiu atsidusimu vieno žmonių. Dykas bažnyčios vidurys buvo pilnas saulės šviesos, kuri gausiai plito pro augštus pusapskričius langus. Auksuoti altorių apdarai žibėjo, tarytum jie patys buvo saulės dalelė. Nutepti skaisčiais dažais Šventieji stovėjo veizdžiai, turytum gyvi, aptaisyti raudonais, kaip kraujas, arba tamsiai mėlynais rūbais. Ir atsiklausę ties didžiuoju altoriumi Vilkiene apsiaupė tuoj linksmi saulės spinduliai, glostydami pavargusį, išblyksusį, gyvaplaukiais apžėlusį jos veidą, glausdamiesi prie jos nudilusių, storų ir šiurkščių drabužių, auksindami sukietėjusias nuo darbo rankas, pajuodavusias nuo verpimo vilnų, ir suskilusius pirštagalius ir pagaliaus apakindami įdubusias akis, kurios sausos, užgesusios, tarytum persigandusios ir primerktos neramiai dairėsi po visą bažnyčią.

Suskambėjo varpelis ir atsiliepė vargonai: prasi-dėjo mišios. Vilkiene, pabučiavusi su didžiausiu nusizeminimu pilkas apdulkęsias grindų lentas, persižegnojo ir kietais sustingusiais pirštais pradėjo stumti vieną paskui kitą smulkius ražančiaus karieliukus. Sausos, sopulingai sučiauptos lūpos pradėjo krutėti, šnibždėdamos iš papratimo poterius, bet jos mintys, matyti, skraidė kitur, negaudamos niekur atilsio.

Jos akys pakildavo tai ant romaus, meilingo veido kabančio didžiamjam altoriuje Motinos Švenčiausios paveikslo, tai įsispirdamos i juodą, žvilgantį sidabru kunigo arnotą, tai i sėdinčią prieš pačias groteles puikią ponią, kuri, karštai melddamasi, lingavo išreto, nepakeldama nuo knygų savo akių.

Ilgiausiai užsiturėjo Vilkiene akys ant atėjusios i bažnyčią ponios. Vargdienės širdyje užgimė pavydėjimas.

— Kaip ji meldžiasi! — tarė sau Vilkiene ir sunkus atsidusimas išsiveržė iš suspaustos krūtinės. — Turbūt neturi ji namie penketo alkanų, vos gyvų vaikų ir pati visada soti! Gėra jai melstis! Ne teip, kaip man!

Bet vos spējo ji tai sumanyti, kaip jos ausise suskambėjo girdėtieji prieš valandą kunigo žodžiai: „Ar užmiršai bažnyčią?“ — ir ji pasijuto savo širdies glūdumose didžiai nusidėjusi prieš tą Dievą, kuris numirė už kaltenybes visų, be kokio skirtumo žmonių ir laukia nuo jų tik maldos, idant galėtų susimylėti ant jų.

— Bet, bet jei Dievas toks geras, toks mielaširdingas, tad kodėl perskyrė Jis teip nelygiai žmones? Kodėl leidžia jaisi vieniems tokius sunkius vargus vargti, o kitiems neikvepia né susimylėjimo ant nusikursių, alkanų vargdienių? Bet rasi ne pats Dievas padarė tokį skirtumą, rasi čia tiktai darbas piktyjų, nedorųjų žmonių, neprijaučiančių vargstančiam arty.

mui? Bet kunigas nesakytų, jei teip nebūtų, — ramino vėl save Vilkienė, dėdamasi ant savęs kryžiaus ženklą, norėdama bent tokiu būdu atitolinti nuo savęs visas tās neramias mintis, kurios šiandien veržėsi į jos ir teip jau pavargusią galvą. Lūpos vėl pradėjo šnibždėti poterius, akys išsimeigė į meilingą Motinos Švenčiausios veidą, o nerimstančios mintys vėl klausė:

— Kodėl ta Motina Švenčiausia žiūri į mane nuskurėlę, varguolę teip meilingai, lygiai teip meilingai, kaip ant šitos puikios ponios, nors ši šlamena šilkais ir žvilga auksu, o aš tokia juoda, nužeminta ir vargų prislėgta?

Toliau ėmė vėl melstis, vėl stūmė nuo savęs nereikalingas mintis.

— Ir nevesk mus pagundyman! — tarė baigdamos maldą jos sausus lūpos, ir ji pati buvo mėginusi sekti maldos žodžius, nebejieškodama jau atsakymo ant pakeltų klausimų. Vienok, išvydusi kabančius puikios ponios ausis stiklinkus žirnio didumo ir akmenaičius, kurie buvo skaidrūs, kaip ašara ir tarytum patys iš savęs leido šviesą, ir, sujudėjęs mažumėlę galvai, degė vis kitokia ugnim, ji nustojo meldusis ir vėl ėmė savotiškai mąstyti. Kodėl Viešpatis, jei Jis teisingas, leidžia vieniems puoštis, tarytum ant juokų, tokioms puikioms akmeninėms ašarėlėmis, o ant kitų leidžia užgulti tokiam vargui, kurio neįstengs nuplauti nė dramsčiausios bei graudžiausios ašaros?

Laibi varpelių balsai pradėjo vis tankiaus atsiliepti. Puiki ponija puolė ant kelių ir Vilkienė pasilenkė iki pačiai žemei prieš iškeltą augštai kunigo rankomis Sakramentą, kuriame apsilanko tarp mūsų Išganytojas. Bet suspausta Vilkienės širdis nė tą valandėlę neįstengė melstis. Ji atsiminė tą laiką, kada ji soti, laiminga, pakakinta, kaip ir kiti žmonės, mokėjo ir melstis kaip visi. Dabar pats atsiminimas to laiko didino tik gailestį ir kartumą, kurio jau ir teip pilna buvo jos širdis.

Vargonai vėl pradėjo gausti. Vilkienė pamažėli pakėlė galvą.

Tuo tarpu dvi poni praėjo pro klūpančią moteris ir atsiklaupė netoli jos.

Iš pradžių pavargusios Vilkienės akys perslinko tik per dailiai sušukuotus jų galvas, su gražiai gulinčioms ant jų plunksnotoms skrybėlėmis, per baltus nutukusius sprandus ir apvilktas puikiais švarkais nugaras, nors tuose papuošaluose ji nematė nieko ypatingai akyvo.

Tik beregint, primerktos vargdienės akys, nežiūrėdamos apakinančių saulės spindulių, plačiai atsidarė ir atsargiai apsižvalgė, sužibėdamos nesmagia ugnim. Nuilšę, stingrūs pirštai nustojo stūminėję ražančiaus karielius ir užsilenkdami, nelyginant vanago nagai, išsitiesė iš-po skarotos skepetos. Tie pirštai artinosi dabar pamažė, iš pasalų, nė kiek nedrebėdami, matyti, tvirto noro kreipiami prie kišenės klūpančios jos pryšakyje ponios. Kišenėje buvo matyti gerokai prikimštas odinis pinigų maišelis, kurs ir viliojo prie savęs netik akis, bet ir ranką išalkusios moteriškės ir motinos alkstančių vaikų.

Jau ranka buvo visiškai arti kišenės, jau pajudavusieji pirštai galiai lypstelėjo ir švelnius drabužius, tik štai balsus atsidusimas, panašus į duslų, gyvuolišką vaitojimą išėjusio iš galvos žmogaus, išsiveržė iš krūtinės siekiančios prie pinigų Vilkienės. Visos ponios kruptelėjo ir apsidairė, išgirdusios toki nežmonišką, teip biauriai užgavusį jų ausis balsą. Jos būtų kruptelėjusios, turbūt, daugiau, jei būtų numančiusios,

kokie vargai, kokie sopuliai ir kokia kova gniauzė ir plakė širdį tos klūpančios šaly jų vargdienės, parpuolusios dabar veidu ant aslos ir stengiančiosi suturėti kvapą: ji norėjo užtroškinti tą biauūrų balsą, kursai tarytum pats veržėsi iš sopulių suspaustos krūtinės ir draskė jos gerklę. Truputį atsipeikėjusi, ji atsikėlė ir, nelaukdama galo mišių, išėjo iš bažnyčios, svyrinėdama į visas šalis, tarytum girta, nesuprasdama pati, kas jai šiandien darosi: ji dar nežinojo, kokias biaurias sėklas sėja žmogaus širdyje vargas, badas ir liga.

Bet nuo tos baisios valandos, kurioje teip nedaug tetrūko, idant ji, naujai užgimusios spėkos spiriama, būtų pavirtusi iš doros moteriškės ir paveikslingos motinos į paprastą vagilką, kuri bažnyčioje trauko žmonėms iš kišenių pinigus, — nuo tos valandos pradėjo ji pati savęs bijotis, pagaliaus neapkeisti. Todėl, jau nebeįtikėdama savo jausmams, visą išganyimą savo vaikų ir savęs pačios vienam elgetavyme tematė, bent pradėjo matyti.

— Ubaganti jug ne giekas, — sakė pats kunigėlis. Vysiu vaikų katrą ubaganti, ir tiek! — tarė ji sau, skubiai grįždama namolei.

Dabar šito naujo savo nusprendimo, tartum karščio uždegta, ji nebejuto nė bado, nė pailsimo. Tik konvulsyviškai spausdama prie krūtinės rankas, su nusvirusia žemyn galva, išprtomis į žemę akimis, žengė ji skubiai ta pačia gatve, kurią su tokiu vargu buvo nuslinkus prieš valandą į bažnyčią.

IX.

Iėjusi į savo pirkčiukę, Vilkienė rado visus vaikus begulincius miegustus, silpnus. Vyresniejie gulėjo tyliai, ir tik vienas Antaniukas teniurzgė ir verkšleno silpnu balsu iš-po priegalvio. Ji atsistojo viduj tos liūdnos, šaltos pirkčios, dairydamosi aplink save sausoms, reiškiančiomis giliausią sielvartą, akimis. Suspaustos ant krūtinės rankos atsileido ir nusviro žemyn. Išrodė, juog ir pačiai moteriškei nebeįstentka spėkų ilgias stovėti. Bet duslus vaitojimas mažiausiojo vaikelio eina vis balsyn ir skurdyn ir, pėrėjęs į sopulingą aičiojimą, sujaudė silpstančias spėkas nelaimingos motinos, uždegė jos akise gestanciją ugnį ir, priminusi jai aną baisią valandą bažnyčioje, pagimdė tvirtą norą griebtis prie vieintelio likusio jai nenuodėmeto gyvenimo, suteikiančio visiems maista, tiesiog sakant rįzosi pradėt su savo vaikais elgetauti.

Bet katrą vaikų vestis su savim? Mikė, tarytum, per didelis. Mergaitės nerodėtų imti: toji perdaug lėta. Pasilieka vienas Jurgukas, nes apie du mažiausiuoju dar nė kalbos negal būti.

Vilkienė, priėjusi prie lovos, pradeda žadinti Jurguką. Bet vaikas vos gyvas, jaučia visam kūne neišsakomą pailsimą, atkreipia į motiną tik liūdnas, pilnas karštų ašarų akytes, kurios pačios už save, nors ir be žodžių, aiškiai prataria:

— Nekankink mūsų! Mums jau ir teip didelis vargas!

Suprato motinos širdis tą akių kalbą, bet ką bedaryti? Pabėgtų ji mielai ant galo pasaulės, kad tik nereikėtų matyti kančios tų, kurie brangesni jai už pačią gyvastį, bet į ką pavirstų jie tada, jei ji, motina, juos apleistų? Ir ta mintis verčia Vilkiene šiepti sopulingai sučiauptas lūpas teip, kad vaikui išrodytų, juog jai linksma, idant ir jis truputį susiramintų. Glosto ji berneliui drebančioms rankomis susivėlusius garbinius, o jos lūpos šnibžda žodžius, pilnus dar nematomų gailių ašarų, karšto maldavymo ir skurdumo:

— Kelkis, vaikel! Eisiva miestan!

Vaikas stenėdamas nustūmė nuo savęs skverną kailinių, kuriais jie visi keturi užsidengę gulėjo, ir išsikrapštes iš lovos, iš-pradžią nė pastovėti nebegali, nes silpnos kojutės linksta ir dreba. Tveriasi todėl bernelis krašto lovos; truputį sutvarkęs, atkreipia į motiną savo sunykusį veidelį, su aiškioms dėmėmis bado ir šalčio, tarytum klausdamas:

— Na, o ką tu daugiaus nori nuo manęs?

Motina nieko nesako, tik skubiai riša savo susirietusiam ir negalinčiam stačiai pastovėti sūnui didelę skarą per nugarą. Uždėjo jam ant galvos pasilikusią nuo tėvo kailinę kepurę ir išsivedė iš pirkėcios. Vilkiene išėjo ant gatvės ir žengia teip skubiai, juog, nors smulkios Jurgiuko kojutės tankiai, labai tankiai mina, vienok nekoku būdu suspėti jos negali. Vaikas kartais ir suklumpa, bet motina, tarytum visai to nepasergėdama, velka jį su savimi, nepaleisdama nė valandėlę jo rankytės. Po ilgos, begalo ilgos tokiš kelionės, Vilkiene truputį susituri, o vaikas, visiškai pritrūkęs kvapo, skubiai ir balsiai traukia į save pro atvirą burnytę šaltą orą.

Juodu, matyti, atkeliavo į geresniąją dalį miesto: aplink juos stovėjo nors ir medinės, bet plačios ir augštos triobos, dengtos skindeliais, o kitos dar margoms tvoromis aptvertos.

Privedusi vaiką prie gražių, baltai nupaišytų statinių, Vilkiene nori jį vieną palikti, bet Jurgiukas įsikabino abiem rankytėm į motinos sijoną ir nenori jos nuo savęs paleisti.

— Ko-gi tu dabar bijai? — klausia jo motina, pasilenkdama prie jo ir glostydama jam nugarą. — Pamatysi, kiek tau ponai duos pinigų! Nusipirksi už juos duonytės ir sau ir seselėms ir broliukams ir man. O žinai, kokia gardi duonytė!

Buvo matyti, kad prie tų žodžių ne tik vaikui, bet ir pačiai motinai seilės į burną subėgo. Vaikas linksmai šyptelėjo, paleisdamas motinos sijoną. Motina, palikusi vaiką, nuėjo į kitą pusę gatvės, kur pamaži žingsniuodama, iš-tolo sergėjo savo vaiką.

Gatve keliavo nemaža yvairių žmonių, kurie naudojosi turbūt gražiu, giedriu oru, bet nė vienas jų neatkreipė akių ant vargingo bernelio, atsistojusio patvoryje su užsmukusia ant akių, perdaug didele kepure.

— Gal jie nė nenumano, ko Jurgiukas ten stovi? — tarė sau Vilkiene, ir tuojau nusprendė, kad geriaus būse, jei jis stovėsęs nusiėmęs kepurę ir atkišęs ranką. Todėl priėjusi prie vaiko, nutraukė nuo jo galvos kepurę ir pakišo jam po pažaste.

Dabar Jurgiukas stovėjo vienplaukis. Jis išrodė, kaip didelis juosvas taškas ant balto, žibancio gatvės sniego. Tarpais pakilęs šaltas vėjas vėlė vaikui auksuotus garbinius, lenkė laibas nuogas medžių šakeles ir, balsiai sušvilpęs, kokią valandėlę nutildavo, leisdamas saulei šildyti orą ir žemę. Bet staiga vėjas, iš-pradžią tik retkarčiais užpūsdamas, pakilo ir pradėjo visu savo smarkumu netiktai blaškyti menkai aptaisytą bernelį, bet dar užvarė ant saulės mažus juosvus debesėlius, o paskui tiek privarė ant jos debesų, juog visą apsilandusį dangų užklojo tamsus pilkumas. Pradėjo snigti dideliais, minkštais kašniais. Sušlapę Jurgiuko plaukučiai užsivertė ant akių, o jo liesas smulkus veidelis, dabar visiškai pamėlynavęs nuo šalčio, išrodė da smulkesnis ir menkesnis. Atstatyta rankytė drebėjo nuo pailsimo, o kojutės, susilenkusios per kelius, rodėsi, kad tuojau suklups. Skurdu buvo Vilkienei žiūrėti į savo vaiką vargantį ant šalčio ir vėjo. Ką jautė tuomet jos

širdis, sunku būtų žodžiais išreikšti. Gatve vaikščiojo vis mažiaus žmonių, o sniegas krito vis gausnis. Buvo valandos, kada vaikas ir motina nebegalėjo matytis tarp savęs, — teip kartais sudrumsdavo sniegas visą orą. Neilgai trukus, minkštos snieguolės ėmė virsti į smulkius dygius trupinius, kurie be susimylėjimo teip plakė Jurgiukui veidą ir akytes, juog šis nebegalėdavo atsimerkęs žiūrėti. Kaip tik užsimerkia vaikas, tuoj mato didelius raudonus ratus, kurie teip mirga ir mainosi, juog galva jam pradeda svaigti.

Bet štai eina pro šalį du vyru. Žengia juodu skubiai, pasistačiusiu kailinių apikakles. Skubinasi, matyti, pabėgti nuo biaurios darganos. Vienas jų, išvydęs Jurgiuką, sustojo ir ėmė įsiskotis kišenėse smulkių. Negalėdamas greitai surasti, turėjo po kelis sykius atsiseigioti savo kailinius. Tuo gaisinimu išvedė, matyti, iš kantrybės savo draugą, kursai, įsikišęs rankas į kišenes ir trypdamas ant vietos, ėmė jau bartis:

— Galėtum patogesni orą išsirinkti geriems darbams daryti, ir ne tik geresni orą, bet ir pritinkamesni kelią!

Tuotarpu pirmasis vyras, atradęs smulkų sidabrinį pinigą; spaudė jį į ranką vaikui, o jo draugas traukė toliaus:

— Ar tu tiki, kad tokiu davimu ką-nors gero padarei? Toks vaikas, nuo mažens pripratintas dykai duoną valgyti, nė paskiaus nepanorės dirbti. . . Traukys tik kitiems iš kišenių. . .

Tolesnius žodžius nupūtė vėjas, ir Vilkiene nebegalėjo jų išgirsti. Vyrui greitai atsitolino. Vaikas, gavęs pinigėlių, apleido savo vietą ir nubėgo skersai gatvės prie motinos. Jausmas, kad turi jis pagaidautą pinigą, kurį galėsi apmainyti ant duonytės, apšvietė džiaugsmu pailsusį jo veidą. Bet pribėgęs prie motinos, atrado ją beveik sustingusią, atsirėmusią nugarą į tvorą, prie kurios stovėjo visai apkurtusi ir nebegirdėjo jo šauksmo: neatsargiai pasakytieji vieno vyro žodžiai buvo galutinai prislėgę jau ir teip nukankintas dvasios ir kūno spėkas nelaimingos našlės. Valandėlę visai neišmanė ji, kas jai darosi. Užmiršo net, kur ji stovi, todėl atsipeikėjusi ir išvydusi apie save tokią biaurią darganą, baisiai nusigando. Tik kartais tarp mirgančių baltų trupinėlių išsineria triobų stogai, tvorų straipsniai, vienas kitas medžių liemuos; tie daiktai parodė jai, kur ji. Ji pajuto, kad prie jos kasžin-kas glaudžiasi, apkabindamas jai kojas. Atsiminė, kad tai Jurgiukas. Atsiminė, ko juodu čionai atėjo, ir šiurpulys suėmė ją visą. Vaikas, išvydęs matutę krutant, iškėlė augštyn rankytę, šaukdamas nudžingusiu balsu:

— Mama, mama! Gavau pinigą, eime duonytės pirkti!

Matutė nieko neatsakė ant linksmo šauksmo, tik pasilenkė, imdama jį į prieglobstį ir spausdami prie savo širdies, tarytum norėdama tuo savo glamonėjimu atlyginti jam už nužeminimą, kuris teko girdėti nuo beširdžio žmogaus. Bet vaikas tik stebėjosi į savo motiną. Jisai nenugirdo, bent neišsidėjo žodžių ano vyro, ir todėl negalėjo suprasti nė motinos glamonėjimo čionai ant gatvės, tokioj darganoje, kada visi žmonės skubina, kiek galėdami, pabėgti nors į menkiausią pastogę. Nubraukusi pirštais akių ašaras, Vilkiene vėl paėmė vaiką už rankos ir ėjo namolei. Tik šaltas vėjas telydėjo juodu dyka gatvę. Jurgiukas kelis kartus sustojo, nebegalėdamas paeiti; buvo matyti, kad ir motina labai pavargusi ir vos-ne-vos

judina sustingusias kojas. Norint jos kūnas buvo jau visai apsilpęs, vienok mintys nė valandėlę nenustojo dirbusios galvojė: jos rodė begalo ilgas eiles alkanų dienų, pavestų sunkiausiems darbams, neišgydomų ligų . . . Kartais vėl pagaudavo ją neapveikiamas noras iėiti į pirmus namus, pro kuriuos ji toj valandoje žengė, ir prašyti, kad kas leistų nors truputį susišildyti arba pavalgydintų jos visiškai jau apsilpusį vaikėli. Bet, bijodama paniekinimo, ji vėl keliavo, kovodama su einančia vis baisyn audra. Tai ateidavo jai vėl klausymas į galvą, kodėl tie visi lobininkai teip mažai rūpinasi vargdieniais žmonėmis? Jug jie žino, kad Viešpatis Dievas liepia būti mielaširdingiems. O gal jie nežino, kad yra vargas, badas, ir šaltis toje pasaulėje? Bet kaip-gi jie nežinotų? Jug jie turi tokį-pat išmanymą, kaip ir mes, vargdieniai. Bet, jei suprastų jie, ką jaučia žmogus, kuris neteko spėkų savo šeimynai duons uždirbti, tai tik neturėtų tokios kietos širdies, kad galėtų niekinti ir nužeminti jį už tai! O gal jie suprasdami nesidrovi mindyti kito žmogaus jausmus, gal tik jų ankštose širdyse nėra vietos susimylėjimui. — Prie tu klausymų apmaudas ir neapykanta sužibėjo Vilkienės akise ir jos liesos, kauluotos rankos susispaudė į kumsčias.

Tuotarpu pasiekė ji savo pirktele, bet neįstengė tuojau iėiti į vidų; nusitvėrus už durų, ji turėjo da ilgai dūsauti ir kosėti. Jurgiukas pirm motinos pasiskubino pirkėion. Truputį atsilsėjusi iėjo ir ji. Pirmiausia ji išvydo baigiančiąsi kurintis pakurą, nuo kurios šilima skleidėsi po visą pirkėiā. Lovoje, kurioje pasiliko gulėti vos gyvi vaikai, dabar linksmai krutėjo visi, neišskyrus nė Antaniuko, ir visi kabino iš paišino puodo karštā, garuojančią košę. Iš pradžių Vilkienei išrodė, kad tai tik sapnas. Trina sau akis ir mato: jos pirkėia knibžda, vaikai linksmai, privargęs Jurgiukas jau sėdi tarp brolių. Antaniukas paišinas nuo puodo, kaip mažas kaminbraukys, teip dailiai ir godžiai kabina košę, nė akių neatkreipia nuo puodo. Kiti vaikai palenkę galvytes teip-pat dirba. tik vienas Mikė, matyti, jau privalgęs, su rasota nuo prakaito kakta ir vienu juodu ūsu, linksmai šaukia:

— Matute, ir tau užteks košės! O kad privalgiau, tai privalgiau! — baigė rangydamasis ir žiovau-damas vaikas.

Matutė nespėjo da atsakyti, kaip sugirgzdėjo durys ir tarp jų pasirodė sena pavargėlė Petronė, kuri pagarbinusi ėmė purtyti nuo savęs sniegā ir, nelaukdama nuo Vilkieneš atsakymo, tarė:

— Na, žinojau, kad tamstā ši-met ne pyragai laukia, bet nė sapnuoti negalėjau, kad teip būtų, kaip atradau!

Dabar Vilkieneš suprato, kas pasirūpino pavalgydinti jos vaikus, todėl klausė Petronės žodžių, lyg sugėdinta, nerasadama atsakymo. Petronė, trindama prieš pakurā sušalusias rankas, šnekėjo toliaus:

— Da gerai, kad teip pasitaikė, juog aš šiandien sugrįžau. Kad nė aš, tai tiek jau būtų buvę iš tamstos vaikų. Visi buvo sugulę, vos gyvi! Bet kodėl tamsta nesėdi ir nevalgai? — pertraukė staiga klausymu savo šnekā ir atkreipė į Vilkieneš vos matomas iš-po raukšlių akis.

— Dėkui! . . . valgysiu! . . . — atsakė našlė, tarytum pabusdama iš miego, ir tyliai, kaip šešėlis, nuslinko pasiimti šaukštā. Paskui, atsisėdusi šaly vaikų, rijo košę su godumu seniai nevalgiusio žmogaus. Ilgokā valandā pirkėioje nebuvo girdėti nieko daugiaus, kaip tik barškėjimas šaukštų į puodo šonus ir

žlebsėjimas valgančių. Bet šneki Petronė nedavė ilgai tylėti. Sušilusi rankas, ji atsisėdo ant suolo, arčiau pakuros ir, vyniodama nuo kojų sustyrusius autus, vėl pradėjo kalbėti:

— Man ši-met, dėkui Dievui, žiema visai nematomai perlėkė! Rudenyje buvau ketinus da grįžti pas tamstā, bet kur ten! Kas leis! Visā laikā buvau ir pavalgydinta ir šalčio neprityriau ir vaikščioti nereikėjo. Ponas Dievas nuvedė mane į Kalnelių sodžiu. Einu į pirmā kiemā. Šunes apstojo, net baisu, o čia lazda striukutė. Mat, belipant per griovį, ėmė ir nulūžo galas. Teisybė, sena ji buvo, bet lengvutė. Kitos tokios dabar nebegaliu gauti. Ta, kur dabar turiu, gera, gera, nėr ką sakyti, bet vis ne tokia, kaip ana buvo. Ir sunkesnė ir . . . bet ką čia . . .

Tik mostelėjos ranka senelė, linguodama galvā, ir nutilo. Nagines ir autus pakabino pagal pakurā džiūti. Vienam maiše pradėjo jieskoti . . . Pajieskojusi valandėlę, išsitraukė storas vilnones pančiakas ir užsimovė. Atsisėdusi ant suolo, vėl pradėjo šnekėti, tęsdama žodžius ir stenėdama senų žmonių būdu:

— A-a! Užmiršau da pasakyti, kad, kaip užpuolė mane šunes, tai tariau sau: na, duos jie man dabar garo! Ir būtų, ištikro negerai buvę, kad nebūtų išėjęs pats ūkininkas ir sušaukęs šunis. Įėjau į vidų, atsistojau netoli durų ir kalbu sau poterėlius. Matau, — lovoje guli moteriškė, nusigrėžusi į sienā. Sijonas, matyti, gražus, ruožnotas, kiti drabužiai pirk-tiniai. Tuoj supratau, kad čia pati ūkininkė bus su sirgus, todėl užklausu: ar melstis man už dušeles ar sveikatėlės prašyti?

— Geriau prašyk sveikatos, atsakė man gulinti lovoje moteriškė ir pradėjo man sakytis, kad jau visa nedėlia, kaip serganti, kad jau ir daktarā vežę ir šėip gydę, o vis kaip tiek, teip tiek!

— Kas-gi tamstai? — užklausu, būk nematy-dama, kad jai visas veidas išbrinkęs ir išpurtes. — Rasi gumbas širdį ėda ar irmėdė*) kaulus laužo?

— Kas ten duos irmėdė! — atsakė man pats ūkininkas, mostelėjęs ranka. — Rožė įsimetė į veidā ir vis tolyn eina. Jau pusė galvos ištino.

— Tai kam reikėjo daktaras vežti! — sušukau, nebegalėdama ilgiaus tverti. — Jug nė vienas dak-taras da neišgydė rožės.

— Tai ir aš teip, sakau, — pritarė man tuojau ūkininkas, — bet ką dabar padarysi? Buvo čia mūsų sodžiuje viena senutė, kuri mokėjo užvardyti, ir gerai būdavo: tuoj kaip ir nebūta ligos! Bet ji pasimirė ši pavasarį, ir dabar nebēr prie ko kreiptis. Ir kitos moteriškės monyja, bet vis tai niekai. Jug aš, rodos, nesigalėčiau nė kašto, kad tik ji pagytų. Be pačios tai žmogus, tiesiog sakant, kaip bė rankos. Yra, teisybė, dvyliktų metų mergaitė, bet vis jau ne tas . . .

— Kā čion ir kalbėti! — tariau aš vėl. — Bet jei tamstos tiktumėte, tai ir aš galėčiau išgydyti. Mano motina, amžinatilsį, puikiai gydavo. Aš pati ir jau nebevienu esmi išgydžius. Kad tamstos tiktumėte . . .

Nespėjau ištarti žodžio, kaip abudu, vyras su pačia, kaip ims prašyti, kaip ims melsti, kad tik gydyčiau! O aš jiems tiesiog pasakiau: gerai, gydysiu, jei teip norite, tik matote, aš čion svetima, nieko nepažįstu ir nežinau. Gydant, man reikalingas juodas, visai juodas katinas.

*) *irmėdė* = ligos vardas: „kaip ji žmogų laužo, tai junti visam kune šaltį; *irmėdė* (irmėdė?) laužo kaulus, vaikščioja lyg šaltis po visā kūnā.“ Geriausias vaistas: išgerti liaupos žiedų, gerai užsiklojus atsigulti ir išprakaituoti.

Ukininkas pats išėjo tuoj jieskoti tokio katino ir tik vakare sugrižo parsinešdamas maiše juodą katiną. Aš tuojau nukirtau galelį uodegos ir pirmus devynis lašus kraujo daviau ligonei su vandeniu išgerti, o kas buvo daugiaus kraujo, tuo ištryniau išputusį veidą. Beregint, moteriškė pradėjo eiti geryn. Po nedėlios buvo jau visai sveika, tarytum niekados nesirgusi. Iki ji da sirgo, aš buvau pas juos. Nuo to sykio, žinotum tamsta, kad pradės eiti prie manęs žmonės, kad pradės eiti, tarytum ant kokių atlaidų! Vienas kviečiasi pas save, kits vėl pas save. Nė atsiginti nebegaliu! Per žiemą, kirsdama vis po truputį, nukirtau katinui visą uodegą iki pačiam stimburiui, paskui-gi, uodegos nebepritekus, leidau kraują iš ausų.

— Ar tetulė, pati susirgusi, srėbtum katino kraują? — užklausė Mikė, pertraukdamas šnekliai tetulei kalbą.

— O kas tau darbo? — atkirto užpykdama senelė. — Kur pirma buvai? Dabar, mat, privalgęs, gudrus paliko! Aš su tavim visiškai nešneku, tik tu tavo motina. Nekišk liežuviu, kur nereikiant!

Pasakiusi visus tuos žodžius labai greitai, senelė pasistengė, kiek galėdama, atkreipti nugarą sugulsiems lovoje vaikams, kurie dabar, būdami sotūs, tik retkarčiais vartėsi nuo vieno šono ant kito, ištiesdami kojutes ir rankytes ir primerkdami akis, nelyginant katės, besišildančios prieš saulę.

Vilkienė pradėjo ruoštis apie pakurą, mazgoti šaukštus ir dyką puodą. Atsigrėžusi į ją, Petronė toliaus tęsė savo pasakojimą:

— Gal būčiau tame sodžiuje ir ilgiaus pagyvenus. Vienas ūkininkas norėjo įleisti mane gyventi savo pirtin, kad tik gyvenčiau, bet ką buvo daryti?...

Čionai Petronė liūdnei atsiduso ir, patylėjusi valandėlę, pradėjo keikti miestelio daktarą:

— Kad nė tas biauzybė, viskas būtų gerai buvę! Kad jis prasmegtų si savo mokslu!

Petronė nutilo. Tuo tarpu Vilkienė apsiruošė ir atsisėdo ant savo lovos. Petronė ištarė da kelis keiksmus, bet, užklausta Vilkienės, kaip jinai toliaus gyveno Kalneliuose, vėl pradėjo pasakoti:

— Poryt bus jau dvi nedėli, kaip priprašė manęs gyvenęs pačiam gale sodžiaus ūkininkas, kad išgydyčiau jam penkiolikų metų mergaitę, jo dukterį. Jau trečia nedėlia daktaras ją gydė ir išgydyti negalėjo. Nuėjau, žiuriu: mergytė visiškai sunykus, menkutė, galva visa iškaitus, vakarais nukrato drugys. O daktaras neleidžia nieko daugiaus jai valgyti, kaip tik pieną. Tuojau supratau viską: kaip-gi neapsilps be rūgšties, be kokio stipresnio valgymo! Tuo tarpu matau, — užminkyta duonytė net kvepia iš kubilio! Tariau, — tegul tik iškeps duona, greitai aš ją su stiprinsiu. Pasakiau, teip greitai nieko negalinti daryti, ir pasilikau nakvoti. Kiaurą naktį šunes be paliovos lojo. Juo daugiaus jie loja, juo smagiaus man ant širdies paliekti. — Mergytė nenumirs! — tariau sau. Šunes nulos nuo jos giltinę, o senoji Petronė už išgydymą neišeis su dykoms rankomis. Prieš pietus, kaip tik iškepė ūkininkė duoną, tuojau liepiau įdėti keturis kepalus į lovą šaly ligonės, idant ji sukaistų, kad vakare jos drugys nebekratytų daugiaus. O atriekusi sklendėlę ir užtepusi sviesto, liepiau dar karštą suvalgyti. . . Dievas žino, kas tai mergelei pasidarė! Vos spėjo nuryti paduotą jai duoną, kaip ims rėkti, kaip ims vaitoti, vis už šonų griebiasi, tarytum, jai vidurius kas į kasnelius drasko! Tik bežiūrint, mergaitė ėmė merdėti ir, nesulaukusi

kunigo, pasimirė. Amžinatilsį jos dūšelei! — sušnibždėjo Petronė, pertraukdama savo pasakojimą sunkiu, gailestingu atsidusėjimu. Bet tuojaus ir vėl pradėjo kalbėti, linguodama galva, turbūt patvirtindama tai, ką tarė: — Jug kiekvienas numano, kad nuo giltinės nėra nė daktaro, nė žolių. Todėl ir mergytės tėvai nėkokios neapykantos, nėkokios rūstybės ant manęs neturėjo. Per visus šermenis gėriau ir valgiau drauge su kitais svečiais, ir viskas būtų ko gražiausiai pasibaigę. . . Bet, tuojau po laidotuvių, ėmė ir susirgo tokia-pat liga visi žmonės to kiemo, kur buvo numirus mergaitė. Negana to; dar tūlas svečias grįžęs į namus, turėjo teip-pat atsigulti, būk tai užsikrėtęs karštine. Tėvas mirusios mergaitės, jau pats susirgęs, nuo manęs nėkokio vaisto neprisime, ir įprašė kaimynų, kad parvežtų jam mokintą daktarą iš miestelio. — Kol tas daktaras gydė — jis sako, — kaip buvo, teip buvo, bet vis-gi mergytė gyva buvo, o kaip tik nuo tos bobos prisimė visokių žolių, tuoj tarytum kas kirviu būtų ją nukirtęs. . .

Pakilo visokios kalbos, lyg aš ten norėjau jiems ką pikto padaryti: pradėjo visi nešioti liežuvius, pagaliaus ėmė sakyti, būk visi, kurie susirgo, užsikrėtę karštine nuo tų kepalų duonos, kur aš liepiau sudėti mergytei į lovą ir kur paskui per šermenis davė valgyti svečiams. Daktaras, išgirdęs tokias kalbas, supyko, baisiai plūdosi, vadino mane ragana, ketino liepti mane suimti, būk tai už žudymą žmonių. Aš, matydama, kad man Kalneliuose nebebus doros, surinkau savo mantą ir prisiprašiau pirmą žmogų, kur-sai keliavo iš mūsų šalį, parvežti mano gėrybę ir mane pačią į mūsų miestelį: pati parsinešti nebebučiau įstengusi. Truputį jam reikėjo primokėti, bet yra ir už ką!

Paskutinius žodžius Petronė tarė žiūrėdama žibančioms linksmumu akimis į keturis maišus, prikištus visokios mantos ir sustatytus pasienyje.

Tarp išsišiepusių, sausų senos pavargėlės lūpų išlindo du apatinių pajnodavusių ir nudilusių dančių, kuriuodu su akių ugnim ir keliais kabančiais iš-po skaros pluoštais susivėlusiu plaukų darė šitą moteriškę visai panašia į tą moteris, apie kurias tankiai esame girdėję, būk jos vidunaktį mėgstančios nujoti kačiarga ant Satrijos kalno.

— Jug tamsta pati žinai, kad su tuščioms rankomis iškeliauvau! — didžiavosi da Petronė ir, ištraukusi iš kišenės pusėtiną odinį maišelį ir iškėlusį augštin, papurtė jį prieš Vilkienę. Smulkūs sidabriniai ir variniai pinigai suskambėjo, o balsas, matyti, atgarsėjo ausise senos pavargėlės, it puikiausia muzika, kuriai pritaria jos baisiai spiegiąs iš didelės linksmybės balsas, šaukiąs po kelis kartus: O! tai vis mano manta! (Baigsis).

K à i n a s.

Misterija Byron'o parašyta, vertė Vincas Kapsas.
(tęsimas.)

Kainas.

O tas bausis žaltys, kur krato karčiais,
Iškėlęs didbuožę iš gilumų
Augščiau į dešimts kartų net už kedrą
Didžiausią? Jis lengvai pasaule tą,
Ką matėme, apjuostų. Ar n'iš tų jis,
Kur rojui gundė mano motiną?

Liucipierius.

Jieva geriausiai gali pasakyti,
Koks gundė ją žaltys.

Kainas.

Šits perbaisus
Išredo man. Turėjo but gražesnis
Anas žaltys.

Liucipierius.

Ar jojo nematei?

Kainas.

Man teko daug žalčių regėt, bet to, kurs
Teip gyre obuolį, aš nemačiau.

Liucipierius.

O tavo tėvas matė?

Kainas.

Ne, nematė,
Nes mano motina prigavo jį,
O ją žaltys pirmiau prigavęs buvo.

Liucipierius.

Žmogau minėk! Jei tavo kadanors
Pati arba vaikų tavųjų žmonos
Norėtų gundyti tavę ir juos,
Tai atsimink, juog reik pirmiau patirti,
Kas tas, kuris prigundė jas pacias.

Kainas.

Pamokslas tavo pervėlus! Prie nieko
Daugiau žalčiai negundys moterų.

Liucipierius.

Tiek atsirastų vis, prie ko da moters
Gal vyrus gundyt, vyrai moteris.
Vaikus tu persergėki! Patariu aš
Gerai, nors ir ne man iš to nauda.
Bet, kad žinau gerai, nepaklausysi,
Nebus man pragaisties.

Kainas.

Nesuprantu.

Liucipierius.

Tai tu laimingas! Su pasaule savo
Da judu perjauni! Sakaisi, būk
Tu nusidėjęs ir kenti. Teisybė?

Kainas.

Ar nusidėjęs, nežinau, vienok
Kenčiu.

Liucipierius.

Sunau vyriausias pirmo žmogaus!
Ta tavo nuodėmė (mat kalts ir tu)
Ir tavo kančios (kad kenti, žinau aš)
Tai rojus da su jo nekaltybe,
Sulyginus su tuo, kuo būt turėsi.
Tai rojus, lyginant su tuo, ką tavo
Vaikų vaikai, kad pasidaugis jie,
Kaip dulkės (jas tiktai jie daugin), veikti
Ir kęst turės. Dabar ant žemės grįžk!

Kainas.

Ar čion mane tu atvedei tik šitiek
Parodyt?

Liucipierius.

Jug jieskojai pažinties?

Kainas.

Tiesa, kaip kelio, vedančio prie laimės.

Liucipierius.

Jei tik sakai teisybę, tai radai
Tu laimę.

Kainas.

Dievas mat gerai padarė.
Nuo medžio pažinimo drausdamas skint.

Liucipierius.

Geriau, kad būtų medžio nesodinęs.
Nepažintis nuo pikto neatgįs,
O piktas yr' visur, dalis jis visko.

Kainas.

Ne, nevisur! Tai ne tiesa! Aš pats
Veržiuos prie gero.

Liucipierius.

Kas gi to nedaro?

Kas veržiasi prie pikto kartumų?
Visur jis, prisisunkus jo būtybė
Ir nebūtybė.

Kainas.

Puikūs kamuoliai,
Kurių daugybę blizgančių regėjom,
Ik atlėkėm į šituos tamsumus,
Tik pikto nepažįsta — jie pergražūs!

Liucipierius.

Tiktai iš-tolo juos matei.

Kainas.

Tai ką?

Tolumas gal sumažint tik gražumą,
O išarti jie da būt gražesni.

Liucipierius.

Norėdamas ant žemės apie grožį
Nuspręst, prisiziurėk pirma arti.

Kainas.

Teip vis darydavau. Ištolo mieli
Dalykai tapdavo da mielesni,
Prie jų prisiriartinus

Liucipierius.

Čia tuni

Apsivilimas. Malonu žinot,
Kas išarti gražiau kur kas išrodo,
Ne kaip ištolo?

Kainas.

O sesuo Ada;

Dangaus žvaigždynai ir gilus mēlsvumas
Pusiaunakčio, pripiltas balzganos
Šviesos nuo skridulio pasidabruoto,
Kurs lyg gyvenims dvasių, ar dvasia;
Padangės vakaro; tekėjims saulės;
Nusileidimas jos n' išpasakyts,
Kad vis, su ašaroms į jį žiurėdamas,
Jaučiu aš, kaip širdis su juo sykiu
Padebesiais į vakarus ten plaukia;
Žaliavims girių, pievų; vakare
Čiulbėjims paukščių, garbinančių meilę,
Kurių giesmė su giesme angelų
Į vieną susilieja, kad' šešėlis,
Praslinkus dienai, im' ant rojus gult.
Bet mano akise, širdy tas viskas.
Tai nieks prieš veidą mylimos Ados:
Pametęs žemę, dangų — juo gėriusi!

Liucipierius.

Gražu, kada mirystė iš pirmų
Žiedų jaunųjų savo sutvėrimų,
Pirmų pasimylavimų tėvų,
Tos žemės atžalas gal leisti —
Bet tai apsivilimas.

Kainas.

Teip sakai

Delto, kad Adai tu ne brolis.

Liucipierius.

Broliai

Man tie, kurie visai netur vaikų.

Kainas.

Tai negali su mumis bičiuliuotis.

Liucipierius.

Gal būt. Jūs patys bičiuliuositės
Da su manim! O jei turi esybę
Gražiausią iš gražiausių, tai sakyk,
Delko tu nelaimingas?

Kainas.

Kam aš gyvs?

Delko ir pats esi tu nusiminęs
Ir nelaimingas, kaip visi aplink?
Tasai, kurs mus sutvėrė ir pasaule,
Teipos gi nusiminęs turi būt,
Kaipo Sutvertojas nelaimingųjų —
Jug ne iš džiaugsmo tur naikinti, griaut,
Jis Visagalis — sako tėvas — kodėl
Neišnaikina pikto, budams gers?
Delto, buk pikts vedas prie gero — matot.
Tai toks atsakymas? Įstabus dalyks
Tas *geras*, kurs iš priešininiko gema!
Mačiau aš, kaip gyvatė vienąkart
Įkirto mažą da ériuką. Puolė
Ant žemės varguolėlis, émė bliaut,
Drebédams. Motina šaly jo stovi,
Iš gailėsčio tik mykia, stena tik.
Tad mano tėvs žolelių pasirinkęs,
Prie vietos pažeistos pridėjo jas.
Už pusės valandos ériuks atgijo
Ir pasispardęs šoko prie tešmens.
O motina, drebédama iš džiaugsmo,
Atgijusius jo laižė šanarius.
„Žiurėk vaike — tada Adomas tarė —
Kaip gema gers iš pikto!“

Liucipierius.

Na, o tu?

Kainas.

Aš nutylėjau, nes jis tėvs, bet rodės
Ériuks veikiau būt velyjės visai
Su gyvate ana nesusitikti,
Ne kaip atnaujinimą gyvasties
Menkos už tuos skaudėjimus nupirkti,
Nors būtų tyčia tam vaistai.

Liucipierius.

Sakais

Labiausiai tą mylįs, kuri dalinos
Su tavim pienu tavo motinos,
Dabar pati vaikus jau tavo peni.

Kainas.

Man ji yra mieliausia, tai tiesa.
Be jos kas būtų iš manęs ant žemės?

Liucipierius.

O iš manęs kas?

Kainas.

Tu ar nemyli?

Liucipierius.

O tavo Dievas myli?

Kainas.

Tėvas sako —

Visus sutvėrimus, bet aš turiu
Prisipažint, žiurédams į jų buvį,
To nematau.

Liucipierius.

Délto žinot sunku
Teip-pat, ar aš myliu, išskyrus viešą
Vienintelį siekimą, prieš kurį
Dalykai smulkesni sutirps, kaip sniegas.

Kainas.

Kaip sniegas? kas tai?

Liucipierius.

Tu laimingas, kad
Esi ten, kur žiemos nér, nepažįsti,
Su kuo turės kovot vaiku vaikai.

Kainas.

Ar nieko nemyli, kas panesėtų
Į tavę?

Liucipierius.

Ar save myli?

Kainas.

Myliu.

Bet tą labiau myliu, kuri man jausmą
Sutvirtina, kuri man už mane
Brangesnė, nes aš pats ją numylėjau.

Liucipierius.

Gerai, myli delto, kad ji graži —
Ir obuolys teip motinai išrodė —
Tegul tiktai gražumas tas išdils,
Išnyks ir meilė, teip kaip palinkimai
Kiti.

Kainas.

Ar gal išdilt gražumas?

Liucipierius.

Laiks

Jį išdildys.

Kainas.

Jau metų daug sukako
Tėvams, vienok jie gražūs ir dabar,
Ne teip, kaip štai Ada ir serafinai,
Bet gražūs.

Liucipierius.

Viskas pereis.

Kainas.

Pragaistis!

Nenumanau, kaip aš mažiau galėčiau
Mylėti. Jeigu, kaip sakai, Ada
Nustotų savo gražio, tai man rodo
Sutvertojas gražumo už mane
Daugiau kentėtų, dingstant jojo darbui.

Liucipierius.

Man gaila tavę, mylinčiojo tai,
Kas tur pradingti.

Kainas.

Ir tavęs man gaila
Nežinančiojo meilės.

Liucipierius.

Ar arti

Prie mylinčios širdies tos tavo brolis?

Kainas.

Arti

Liucipierius.

Jį myli lygiai tėvs ir Dievs.

Kainas.

Ir aš.

Liucipierius.

Labai gražu, kad savo brolių
Myli ir da gi nusileidi.

Kainas.

Ką?

Aš nusileidžiu?

Liucipierius.

Teip. Nors jis jaunesnis,
Vienok jį myli motina labiau.

Kainas.

Teima sau jos meilę, suvartotą
Pirmiau jau žalčio rojuje.

Liucipierius.

Tegul

Ir tėvo meilę ima sau?

Kainas.

O kas man?

Ar negaliu mylėt to, ką visi?

Liucipierius.

Ir jūsų Jehova mielaširdingas,
Tas Viešpats geras teip, juog rojų jums
Įtaisė ir dabar jūs ten neleidžia,
Į Abelį žiurėdams šypsosi.

Kainas.

Aš niekad nemačiau jo ir delto gi
Da nežinau, ar jis šypotis gal.

Liucipierius.

Bet angelus matei?

Kainas.

Retai.

Liucipierius.

Vienok jau

Matyt galėjai, kad jie myli jį,
Kad jo aukų neatmeta jug niekad.

Kainas.

Tegul sau! Kam šneki man apie tai?

Liucipierius.

Nes pats mintis tokias seniau turėjai.

Kainas.

O jeigu teip būt buvę, kam gi vėl
Išnaujo budinti jūs nori . . .
(staptelia nerimdamas)
Dvasia!

Pasaulėj' tavo esava dabar,
Tai apie manąją nė neminėki!
Parodai man stebuklų daug labai:
Mačiau aš Praadamitus galingus,
Gyventojus pasaulės, nuo kurios
Mūs' žemė tai tik likusi skeveldra.
Parodei man žvaigždynų mirjadus —
Prieš juos musiškis balsganas tik, drumstas
Lydėtojas jų per nepabaigtus
Laikus. Parodei man tamsius šešėlius
Butybės su baisiu vardu „Mirtis“,
Ką įnešė mums tėvas. Tu parodei
Daug, bet ne viską da. Parodyk, kur
Gyvena Jehova: ar savo rojų',
Ar tavo? Kur gyvena?

Liucipierius.

Šičia ir

Visur.

Kainas.

Jug turita ir judu vieta,
Kaip viskas: dulkės turi žemę sau,
Pasaulės kitos turi teip gi savo
Gyventojus. Kiekvienas sutvėrimas
Tur savo elementą: tie, kurie da
Kvėpuodami velk' trumpą gyvastį
Ir tie, kurie kvėpavę jau nustojo
Gaivinančiu mus oru, kaip sakei.
Ir judu turit. Ar n'išvien gyvenat?

Liucipierius.

Gyvenav' skyrium, valdova išvien.

Kainas.

O kad iš judviejų tik vienas būtų!
Tai siekiai vieneriopi jau tada
Galėtų santaiką įsteigt tarp elementų,
Kurie dabar teip baisiai tur kovot

Viens su kitu, kad rodosi sutruks jie.
Ko judviem nesuteikt, nemirtinom
Ir išmintingom dvasiom? Ar gi judu
Ne broliu išmintyj', esmenyje,
Valdžioj'?

Liucipierius.

Tu Abeliiui ne brolis?

Kainas.

Brolis.

Kad ir nebūtų teip, ar tai dvasia
Yr' lygi kunui? Persidalint gali?
Ir amžinystė su nemiryste
Negal sutikt? ir tur per tai gaminti
Kancias ir netvarką? O kam?

Liucipierius.

O tam,

Kad viešpatautų.

Kainas.

Judu amžinu,

Sakei.

Liucipierius.

Tiesa.

Kainas.

Ir mėlynumas tas

Begalis amžinas?

Liucipierius.

Tiesa.

Kainas.

Delko gi

Negalit viešpataut jame abu?
Ar angšta judviem? Ko teipos varžytis?

Liucipierius.

Abudu viešpataujava.

Kainas.

Bet viens

Tik pikta daro.

Liucipierius.

Kurs?

Kainas.

Tu! nes galėdams

Gerai daryti gero nedarai.

Liucipierius.

O jūs' Sutvertojas delko nedaro
Jums gero? Jug jūs sutvėrimai jo,
Ne mano.

Kainas.

Tai palikk mus, o parodyk

Ar savąjį, ar jo gyvenimą!

Liucipierius.

Galėčiau tau parodyti abudu.
Tiktai ateis netrukus valanda,
Ir vieną pats iš jų gerai pažįsi.

Kainas.

Delko ne šiandien?

Liucipierius.

Tavo silpnas prots

Negal supaisyti nė to, ką rodžiau,
O da tu dviejų pradžių slėpinį
Pažint ir jas pačias išvyst norėtum!
Malšinki savo drąsą, dulce! Vos
Tik vieną jų išvystum, tuoj pražūtum!

Kainas.

Tegul pražučiau, kad pamačius tik!

Liucipierius.

Atsako teip sunus tos moteriškės,
Kur obuolį nuskynė. Dingtum tu

Ir da jų neišvystum! Nes matyti
Jas galima tik stovyje kitam'.

Kainas.

Mirties?

Liucipierius.

Mirtis tik įžanga.

Kainas.

Ištikro

Mirtis išrodo jau ne teip baisi —
Matau, juog ji prie tikro tur nuvesti.

Liucipierius.

Dabar atgal! Ant savo žemės grįžk,
Veisk giminę Adomo, valgyk, gerki,
Miegok, dirbk, juokkis ir ant galo mirk!

Kainas.

Tai kam aš vislab tai mačiau, ką rodei?

Liucipierius.

Jug troškai pažinimo? Ar iš to,
Ką tau parodžiau, neismokai patį
Savę pažint?

Kainas.

O! pažinau aš, kad

Esmi tik nieks!

Liucipierius.

Tokió tik pažinimo
Žmonėms užtekti tur, kad mirtinas
Jų prigimimas tai viena niekystė.
Tą pažintį įkvėpki tu vaikams —
Nuo daugelio skausmų juos išvadnosi.

Kainas

O dvasia! nors nupuikus teip esi
Ir teip kalbi išaugšto, tik ant tavęs
Yr' da augštesnis.

Liucipierius.

Ne! prisiekiu tau

Ant to dangaus, kur viens jis viešpatauja,
Ant pragaro, ant begalystės tų
Pasaulių, gyvasties — kur prigul mudviem
Abiem. Ne! ne! jis apgalėtojas
Tik mano, bet ne viršininks! aš vienas
Tiktai prieš jį nenusilenkiu.
Kovoju aš prieš jį, kaip danguose ten
Kovojau. Ginčyjuosi aš su juo
Už amžinystę, pragaro gilumą,
Dausių pavermes n'įsmatuotas, už
Nepabaigtus laikus — už viską, viską!
Pasaulė už pasaulės, už žvaigždės
Žvaigždė, už sutvėrimo sutvėrimas
Drebės, iki kova ta pasibaigs —
Jei pasibaigs kada — o tai negali
Būt tol, ik viens iš mudviejų pražus:
Ar jis, ar aš! O kas gi nemirystę
Stengs mudviem sunaikint? Kas užgesis
Tarp mudviejų ne'pykanta? Vadina
Jis, apveiktojas, apveiktą piktu,
Bet ką gi gero pats jisai padaręs?
Jei bučiau aš jį apgalėjęs, tai
Tik jo darbai piktais būt pavadinti.
O jūs, tik ką užgimę, mirtini,
Kokias nuo jojo dovanas ant žemės
Ikšiolei gavote?

Kainas.

Nedaugel ką —

Tarp tų pačių yr' karčios.

Liucipierius.

Grįžk dabar jau

Ant žemės ir ragauk jo suteiktą
Dangaus gėrybių! Geras irgi piktas

Iš-pat esmens yra dalykai, kur
Ypatybės ne nuo davėjo turi.
Jei gerą duoda jums — vadinkit jį
Geru; jei teikia pikta — nesakykit
Tada, juog tai yr' mano dovana,
Ik tikrą jūs patirsite šaltinį.
Jūs netikėkit žodžiams, nors jie būt
Iš lupų dvasių, o tiktai tikėkit
Būtybės vaisiams, teip kaip pridera.
Nelaimės medis davė vieną gerą —
Tai protą. Tai gi nepaveskit, kad
Apveiktų jįjį prievarta tirono
Tikėt į tai, su kuo negal sutikt
Jausmai ir pajautimai jus'. Manykite
Ir išturėkite! Jei šitos jums
Pasaulės nepakanka, tai sau kitą
Sutverkite jus' širdise. Tada
Tik, su prigimimu suėję dvasios,
Su jus' pačių prigimimu kovot
Tikrai įstengsite ir apgalėsit.

(Abudu išnyksta.)

Pabaiga II akto.

Aktas trečias.

Rojaus apygarda, kaip pirmam akte.

Ateina Kainas ir Ada.

Ada

Tsss Kaine, pamaži, teip netrinksék!

Kainas.

Gerai, o kas?

Ada.

Enochas štai ant lapų

Šešėlyj' kipariso miega.

Kainas.

Jau

Už kiparisą nér liudnešnio medžio:
Išrodo, lyg jam gaila būtų to,
Kurį pridengia jis šešėliu savo.
Kam mūs' vaikeliui tokią priedangą
Tu parinkai?

Ada.

Delto, kad jo šešėlis

Nuo saulės gina, kaip naktis, ir man
Jis rodės tinka miegui tam pridengti.

Kainas.

Teip! paskutiniui — amžinam! vistiek.
Nuvesk pas jį.

(prisiartina juodu prie kudikio)

Koks jis išrodo mielas!

Veidelis skaisčiai teip raudons, lėpus,
Kaip rožių lapai, kur aplink apkritę!

Ada.

Ir lupos, prasivėrusios gražiai!
Ne! nebučiuok! pabudint da gali.
Apypietės jau baigias,
Anksčiau išbudint gaila — pats pabus.

Kainas.

Gerai sakai. Aš pergalėsiu širdį.
Miegodams šypsosi! Miegoki sau,
Šypsokis, pavaldėtojau tu jaunas
Pasaulės tos, kuri su tavimi
Beveik vienmetė yr'. Miegok, šypsokis!
Da linksmos tavo valandos ir da
Nekaltos dienos! Nenuskynei vaisiaus
Ir nežinai, kad nuogas tu esi.
Bet laiks ateis, kada turėsi kęsti
Už svetimas kaltes: ne tavo, né
Ne mano. O! miegoki! . . . Ar matai,

Kaip veidas jo nušvito ir apkaito,
Blakstienai dreba ant baltų voku,
Lyg kiparisai tamsūs, o pravertos
Jo mėlynos akelės juokiasi
Per miegą? Jis tur but linksmai sapnuoja.
Bet apie ką? Tai apie rojų! Teip,
Sapnuok nors jį, sunau mus ištremtasis!
Tai sapnas tik: iš mūsų giminės
Nė vienas niekad nepateks į džiaugsmo
Užgintą vietą!

Ada.

Kaine! nešnabzdėk
Prie mūsų vaiko teip liudnų skundu
Ant praeities! Delko tu nepaliauji
Gailėjęsis to rojaus? Ar gi mes
Negalime įsteigt san rojaus kito?

Kainas.

O kur?

Ada.

Ar čia, ar kur tik nori pats.
Prie tėvės man visai netrūksta rojaus.
Ar gi aš neturiu tėvės, vaiku,
Ir tėvo, brolio, Cilės, motinos mūsų,
Kuriai ne tik už gyvastį kalti
Daug esame?

Kainas.

Teisybė, ir už mirtį
Jai turim dėkavoti.

Ada.

Kaine! ta
Puiki dvasia, kur nusivedus buvo
Tavė iš čia, padarė, juog labiau
Da apsiniaukei tu. O aš tikėjau,
Visi stebuklai pažadėti tau,
Kurios esi regėjęs, tie paveikslai
Dabartinių pasaulių, kaip sakei,
Ir buvusiųjų duosę tavo dvasiai
Ramumą pažinties pakakintos.
Dabar matau, kad tavo vadas pikta
Padarė tau. Bet dėkavoju aš
Ir viską jam atleidžiu už tą vieną,
Kad tėve sugražino man teip greit.

Kainas.

Teip greit?

Ada.

Vos dvi tik valandi sukako,
Kol judviejų nebuvo — vaianos
Mam ilgos teip, nors skaitės pagal saulę.

Kainas.

Buvau arti tos saulės ir mačiau
Pasaules tokias ten, kurias ji kartą
Tik apšvietė ir amžinai daugiau
Joms nebešvies; ir tokias vėl pasaulės,
Kurios ji niekad nedavė šviesos.
Man ten bebunant rodos koki metai
Praslinko.

Ada.

Vos dvi valandi tiktai.

Kainas.

Tai teip dvasia numano laiko mačių —
Matuoja jį tik pagal tai,
Koki dalyką regi: linksma — liudna,
Ar menką — didį. Aš regėjau jug
Galybę amžinių sutvėrimų;
Išgesusias pasaulės perlėkiau;
Ir rodės, kad, patirdams amžinybę,
Nors keletą išgėriau jos lašų.

Vienok ir vėl dabar jaučiu aš visą
Menkumą savo. O! gerai dvasia
Pasakė, juog aš nieks!

Ada.

Delko ji teip
Pasakė? Jehova nėra teip sakęs,
Kainas.

Nel! Jam gana, sutvėrus mus niekus.
Kada gi prisigerino prie mūsų
Su rojum ir nemiryste, tai vėl
Atgal į dulkes verčia mus — delko teip?

Ada.

Ar nežinai — už kaltę mūsų tėvų.

Kainas.

O kas gi mums galvoj? Jie prasikalto,
Tai jie tegul sau miršta!

Ada.

Kalbi; ir ta mintis yra ne tavo,
Tik dvasios tos, kur buvo su tavim.
Numirčiau aš už juos, kad jie tik būtų
Gyvi!

Kainas.

Ir aš numirčiau, jei tikrai
Būt' žinoma, kad alkanam begalo
Rijikui gyvasties pakaks vienos
Aukos; kad raudonveidžiui mūsų miegaliui
Mažam nereiks ragaut mirties, kančių;
Kad jo vaikų vaikai neišpažis jų.

Ada.

Kas žin, ar kadanors tokia auka
Mūsų giminę ne'tpirks?

Kainas.

Ar kad nekaltas
Nukestų už kaltus? Tai koks čia būt'
Atsiteisimas? Nekalti mes esam,
Tai kam mums likt auka už tas kaltes,
Kur padarytos prieš mūsų užgimimą?
Arba, kam reikalaut aukos, idant
Būt' atpirkta ta kaltė paslaptina?
Kokia vėl kaltė — trokšti pažinties?

Ada.

Tu pats dabar prasižengi, o Kaine,
Nes žodžiai, kur man prola į ausis,
Pažeidžia Dievą.

Kainas.

Tai manė apleiski.

Ada.

O niekad! kad ir apleistų Dievs.

Kainas.

Sakyk, kas čia dabar?

Ada.

Du altoriu tai,
Kuriuodu Abelis pastatė, kol
Tavęs nebuvo da, aukoms sudegint,
Sugrįžus tau.

Kainas.

Iškur galėj' žinot,
Kad aš toks greitas prie aukų, kurias jis
Kasdien vis degina su veidu teip
Nužemintu, juog matoma iš jojo
Tik vergo baimė, o ne garbinims
Sutvertojui papirkti.

Ada.

Pritaisyta

Labai gerai.

Kainas.

Užtektų vieno tik
Altoriaus — neturiu aš ką aukauti.

Ada.

Yr' vaisių jau nusirpusių, gražių
Žiedų, yr' kvietkų, pumpurų — miela bus
Sutvertojui auka, jei duosi ją
Iš nekaltos, sugailintos širdies.

Kainas.

Aš

Nuilsęs — lauką dirbu prakaitą
Beliedams, pagal prakeikimą — ko da
Daugiau reik nuo manęs? Kam aš turiu
Teip meilintis, kam teip saldus, švelnus but?
Ar kad su elementais aš visais
Kovočiau, iki da išduos jie duoną,
Kurį mes valgom? Dėkavot — už ką?
Ar gi už tai, kad dulke aš ir šliaužiot
Reik dulkėse, iki pavirsiu vėl
Į dulkes? Aš esmi jug menkas niekas,
Ar gi už nieką reik but veidmainiu
Ir apsimesti, buk džiaugiuosi savo
Kančiomis? Ko man gailintis? Ar tai
Už tėvo kaltę, už kurią gana jau
Mes nukentėję ir turės kentėt
Da busima mūs' giminė, mūs' sėkla?
Nė nesapnuoja tas skaitveidis mūs'
Miegalius, kad jame jau tūni diegas
Kančioms mirjadų. Būt' geriau tikrai,
Pagriebus miegantį, suskaldyt galvą
Į uolą, ne kaip gyvą jį palikt,
Įdant

Ada.

O Dieve! Kudikėlio mano
Ir tavo, Kaine, tu nesilytėk!

Kainas.

Nesibijoki! Už visus žvaigždynus
Ir už galybę tą, kur valdo juos.
To kudikio šurkščiai aš negalėčiau
Pasveikinti; galiu kaip tėvs tikrai
Jį pabučiuot. (Pabaiga bus.)

Nauji istoriški takai.

✓ *Lietuviai viduryje ir šiauraryčiuose Europos.*
(Pabaiga.)

Nemislydamas rašyti išsamų darbą, o tikrai norėdamas atkreipti tautiečių akis ant naujų, da ne tyrinėtų, takų, ir kultūros darbus aš tik iš lengvo užgausiu. — Nes išsamesniam darbui nėra laikas nėra didumas užmanyto rašto neduoda man laisvės.

Jau viršuje minėta, juog pas Lietuvius buvo pirmiausiai trys. o paskui keturi luomai: a) vergai, b) ukininkai, c) kunigai ir kunigaikščiai. — Dvasiškąjį luomą aš išmetu iš skaitliaus. Koks buvo padėjimas vergų, negali šiandien atmėti. Vienok negalėjo jį perprastas buti, nes, viena, jau pats mūsų tautos budas to nebutų leidęs, o antra, nematyti, bau iš lietuviškos vergūvės butų bėgę svetimtaučiai, ypač žemesniojo luomo. Greičiau gali mislyti, juog lenkų ukininkai mielai eidavo į lietuvišką vergūvę, iš po vergūvės savo ponų pabėgdami. — Ant šitos mislies ateini, žiurėdamas į amžinai laimingus karus Lietuvius prieš Lenkus — į dešimtis tukstančių jų vergaujanciu Lietuvosje. Padėjimas ukininko, apskritai sakant, buvo pranašus. — Jo pareiga buvo — pylą pilt kunigaikščiui, o karo laike — eiti į karą. — Jokių kitų pareigų (žinomas dalykas, nekaltant apie pareigas link dvasiškojo luomo) jį nepažino. —

Kas tai buvo do per kunigai ir kokie galėjo buti jų privalumai ir pareigos? —

Senovės padavimai sako, juog kiekvienas, kurisai galėjo prajoti laukinį žirgą, buvo bajoru. — Gerai. — Bajoras — žodis skolintas — vis tiek nuo ko, ar tai nuo slavėnų, ar tai nuo vokių — Kol jo nebuvo, kaip gi galėjo vadintis žmogus augštesnio luomo, žmogus, kursai galėjo prajoti laukinį žirgą? — Kunigui! Viens atsakymas tik tegali buti. Ir šitą atsakymą tvirtina rusiškieji metraščiai. Teip tolydzio randi padėta, juog kare tapo tiek ir tiek lietuviškų „kniazių“ užmušta. — Rusai kunigaikštį vadina — „veliki kniaz“, del to jų „kniaz“ gali prilygti tikrai mūsų kunigui. — Da patėmytinas yra dalykas, juog niekadros rusiški metraščiai nemini lietuviškų bajorų. — Delto man teip rodosi, juog mūsų senovės kunigai buvo tai vėlesnių gadyinių bajorai. — Negalėjo tie kunigai turėti ant kitų žmonių jokių tiesų, nes tapimui kunigu pakako turėti gana kuniškų pajiegų. — Buvo tai pagarbos vardas romos laike; o karo metu gal but, kad toki kunigai turėdavo stoti į prekę kariuomenės per vadovus. — Kare jie, kaip mėsos, blaškydavo priešus, o kiti kareiviai išblaškytus, kaip vilkai, teriodavo. — Delto teip daug kunigų ir krisdavo kožname karžygyje. — Kaip kunigo vardas buvo tikrai ženklų garbės tarpu ukininkų, teip kunigaikščio vardas buvo ir gi garbės, žinia, tarpu kunigų; bet jau tai nebuvo lengvai įgyjamas vardas. — Kuno pajiegų tam neužtekdavo. — Reikėjo buti ne kunigisko, bet kunigaikštiško luomo. — Vienas šitasai vardas buvo tėvynainio vardas. — Senovėje Lietuvoje buvo čielos šeimynos, čielos apygardės, apgyventos kunigaikščių giminės žmonėmis. — Tankiai šitos giminės žmonės tapdavo kunigaikščiais ir karaliais svetimų tautų — ir su visa šeimyna išsikraustydavo iš Lietuvos. Kunigaikščių giminė buvo tai valdančioji giminė. — Jai pildavo žmonės pylą, kad ji neprivalytų dirbti ir turėtų gana laiko rūpėsiams apie visuomenės labą. —

Gali vienok mislyti, juog žiloje senovėje tarpu kunigaikščių buvo da vienas atskiras pagarbos vardas: — karalius. Šitas žodis, kaip matyti, galėjo buti kilęs nuo žodžio — „karas“. — Karaliai turėjo buti pas Lietuvius, gyvenusius Europos pietuse, kaip pas artymesnias prūsų gentis buvo „rikiai“. —

Prusiškas žodis „rikis“ yra per vien kilęs su romėnišku „rex“ ir su prilygtančiais vokiškų tautų žodžiais. — Kame jų versmė, ar sanskritiškam „ragan“, ar kitoje išrodoje, vis tiek. — Aš apie šito žodžio kiltį daugiau nieko sprensti negaliu. —

Grįždamas prie žodžio *karalius*, negaliu užtylėti stebėtino susisiekimo slavėniškų kalbų su lietuviškąja. Teip, pas juosius matome vietoje *karaliaus* — *korol*, *kral*, *król*. — Vietoje arelis randame: *orel*, *orzel*; vietoje sakalas — *sokol* ir t. t.

Dabar pažiurėkime, kokią prasmę ir kokią šaknį visi šitie žodžiai turi slavėniškose kalbose. — Jokios! —

Ar turi gi jie savyje ka lietuvišką? Pažiurėkim! Sakalas, pagal Zehetmeyer'į, kilęs nuo sekti ir turis prilygstantį žodi sanskritiškoje kalboje „čakuna“. Arelis galėjo išaugti iš „aras“, kaipo sumažinimo išroda. — O „ara“ yra tai senas žodis iraniškų ir sanskritiškų tautų paženklimui arelio. — Apie karalių jau sakyta. — Jis galėjo iškilti iš žodžio *karas*, *kariautis*, kaip bulius kilęs is *baubti*, *balius* — iš *baltiti*, *smilius* — iš *smailiti*, *pliuškius* — iš *pliaukšti*. Slavėnai, nors ir plačiai vartoja šitą žodi, vienok neturi iš ko jį išvesti. — Paskolitas!

Teip einasi ir visose pusėse kultūros su mandraujančiomisiomis ir šykštajūnciomisiomis šių gadyinių tautomis.

Freitag'as (žiurėk jo rusišką vertalą „Kartini srednievokovoi žizni“, lapą 52) sako, juog Vokiai gana vėlai įgijo karališką valdžią. — O žinomas dalykas, juog, neturėdami daigto, negalėjo turėti nė vardo tam daigtui vadinti. — Kitaip sakant, žodis „*koenig*“, pas juos tik vėliau atsirado. Tą patį dalyką patėmytume ir pas Normanus. Vokių susėdus, pavyzdžiui imant Rusus. — Jie visi vartoja pavadinimui augštesniojo luomo žmogaus žodį panašaus skambėjimo ir vienos kilties. Vokiečiai — *koenig*, Normanai — *konung*, Suomia — *kunik*, Rusai, — *kniaz*. O Lietuviai tankiausiai — *kunigas*, o kaip-kur *kuningas* vartoja.

Tyrinėdamas rusiškus metraščius, neperdirbtus ir nesugadintus vėlesnių perrašytojų, patėmyji vieną gana keistą daigtą. Senovės Rusų valdytojai vadinosi — kaganais. Teip rankraštyje XIII ar XIV amžio gyvenimo Vladimiro (apie ką žinia yra pas Karamziną T.I. patėmyjimas 106) šitas Rusų kunigaikštis vadinosi da kaganu. — Ir tai ne dyvai? . . . Rusai tada buvo po didele intekme Kazarų, o gal but, kad ir po valdžia. Ir žinomas dalykas, sekdami Kazarus, savo valdytojui davė kazarišką vardą. — Taigi, žodis „*kniaz*“ pas Rusus atsiranda po Vladimiro. Delko vienok rašytojas XIII amžio išlaikė senąją vardą valdytojus? Ar nebuvo tai teip, juog rašytojas gyvenimo Vladimiro da gerai minėjo „*kaganą*“? —

Jeigu pirmieji Rusų kunigaikščiai buvo Normanai, jeigu žodis „*kniaz*“ kilęs iš „*konung*“, — tai turėjo tai buti tame tarpe, kada įtekmė Normanų buvo didelė: gadyneše Riurikio ir prieš jo atėjimą. — O dabar ką mes matome? Žodis „*kniaz*“ atsiranda tiktai po mirimui Vladimiro, — kada įtekmė Normanų. Varėgų ne tik sumažus buvo, bet ir suvisu prapuolusi; maža to, apie juos pačius jau tąsyk Rusai nenkai ir tegirdėjo. —

Tam tarpe, kada atsiranda pas Rusus vardas „*kniaz*“, ant politikiško bei istoriško horizonto išplaukia nauja tauta — Lietuviai. — Suspausti iš visų šalių, atitraukti nuo darbo, nuo išmišų, pramonės, stveriasi Lietuviai už ginklo apsigyninimui ir, mosčiodami kardais, gula su neatremiamu karštumu ant savo naikintojų. — Dumblu nuo jų minų teka upės, rusa dumais kaimai, pilys . . . Senosios lietuviškos vietos grišta atgal prie tėvynės. „*Kunigas* jo mylista paliepė prisakyt“ . . . eina, sklinda, nuo kampo iki kampui. „*Kunigas*“ — šnabžda lupos išgąsditų tautų . . . Rusų valdovai, sekdami dabar grasną valdžią Lietuvos, priėmė ir jos valdovo grasną vardą, — *kunigas* ir *kumas*, *kniaz* — saviškai perdirbdami. Jeigu butų imtas šitas žodis iš vokiškos arba normaniškos kalbos, tai iš-kur butų Rusai gavę savo žodžiui „*kniaz*“ galunę „*az*“? — juog *konung* ir *koenig* jos neturi. Da keisčiau išėitų, jeigu kas imtų išrodinėti, juog Vokiai ir Normanai ėmė savo žodžius, *koenig* ir *konung*, nuo Rusų — ir kad iš „*kniaz*“ pasidarė juos. — Suvisu ne tai, kada paimame lietuvišką žodį „*kunigas*, *kuningas*“. Iš jo galėjo ir vieni ir kiti savo žodžius tvėrti, kiekvienas pritaikydamas prie budo savo kalbos ir jos taisyklų. — Bet svarbus da išrodymas yra ir tai, juog Lietuviai, gyvendami Europoje nuo seniausių gadyinių sutaisytomis valstijomis, negalėjo neturėti ir vardų savo valdovams. — O da svarbesnis išparodyjimas, ir tai svarbiausias, — yra tai, juog lietuviškas „*kunigas* — *kuningas*“ ne tiktai turi aiškų ženklinaimą lietuviškoje kalboje, bet ir parodo, kaip valdžia iš kuno pajiegų pirmučiausiai yra išdygusi. — Žodžiai mūsų kalbos tankiai pilni didžiausios išminties, bėda tiktai, juog mes daugumą jų užmiršome, o daugumo nesuprantame.

Vokiškoje kalboje yra žodis „*ritter*“. Jis gali buti laikomas per tėvą slavėniškų: *ricar*, *ricerz*, *licar* ir kitų tokių. — Rusai šitą žodį, gal but, ka tik pereitam amžyje pradėjo savintis ir vartoti. — Leukai jį vartoja nuo seniau. Bet ne tame klausymas, kada jie jį pasisavino. — Vokiškoje kalboje yra da žodžiai „*reiten*“ ir „*reiter*“ — joti ir jojas (*raitas*). — Daugiau jokių bendrų. Kitaip sakant, visoje kalboje randasi dvi-tris šakelės, — o šaknų nėra. — Jau slavėniškose kalbose, užsimanęs, gali rasti šaknį, noris ir tolymą; teip čekų kalboje „*rit*“, kašubų „*rzic*“, kurie lotyniškai ženklina „*dumis*“, „*nates*“. — Tiesa, nuo „*nates*“ iki jojančini da toli. — Bet! . . . Paimkime dabar lietuvišką kalbą. „*Reiter*“ — jojas prilgsta suvisu mūsų žodžiui „*raitas*“. — „*Ritter*“ — atsako „*raitelis*“. — Tam tarpe, kada vokiškoje kalboje randame tris žodžius šitos šaknies, vartojamus tiktai prasmėje „*jojimo*“ — lietuviškoje randame čielą eilą tokios šaknies žodžių ir vartojamų ne vienoje, bet keliose artymose prasmėse. — Teip „*raitas*“ galėjo išaugti iš „*rieti*“, „*aprieti*“ — kojomis apkabinti. Greta su „*rieti*“ stovi „*rietai*“ — dvišakumas tarpu koju. — Toliau truputį stovi žodžiai „*risti*“, „*rastas*“, „*ritinis*“ — kurie vienos kilties su sanskritiškų „*ritis*“ (*der Lauf*) ir „*ritėna*“. — Raityti, raičioti, ratas, riestas ir t. t. — vis tai, nors tolymi, bet vienos šaknies žodžiai. — Ir teip, Lietuviai turėjo iš ko tvėrti savo žodį „*raitas*“ ir „*raitelis*“. — Vokiai-gi, jeigu butų neturėję, tai nebutų galėję nė tvėrti iš savo kalbos žodžių. Dabar pažiūrėkime ar turėjo. — Kada atėjo Germanai-Vokiai į Europą, jie atsivarė drauge kaimenes galvijų; į karą eidavo pėsti. — Jie ilgą laiką gyveno tokiose vietose, kur nebuvo arklių, nes ir vardą jų užmiršo. — Kada pamatė naujesnėse gadyneše arklį, tai, neatsimindami, kaip senovėje vadino, praminė jam vardą, sekdami balsą jo prunkstavimo, — „*pferd*“. — Nes jie nenumanė nė kam jis dera, nė kaip iš jo naudotis. — Sakysite, ir Lietuviai teip-pat nenumanė. Ne! Lietuviai seniai arklį pažino, nes ik šiam laikui užsiliko da sanskritiškas jo vardas pas lietuvius — paveiksle „*ašvinis*“ (vietoje grynai sanskritiško „*ačvan*“ (ašvan). — Lietuviai nuo gilios senovės skyrė jau arkliaus pagal jų ypatybes. Vienus vadino arkliais, — kuriuos arimui vartojo, kitus žirgais, — kuriuos imdavo greitam jojimui. —

Taigi, Vokiai, neturėdami arklio, neturėjo nė žodžių ženklinačių raitą, arba raitelį, arba ant galo jojimą. — Sakysite, galėjo ant galvijų joti. Na, jau tai vis prastas jojimas. — Toks „*ritter*“ butų mažai garbinamas buvęs.

Naudotis iš arklų — ašvinių išmoko Vokiai nuo Lietuvų. — Slavėnai gal but, kad pažino arklus nuo Finų-Zirėnų. Apie Pečenėgus pasakoja, butin senovių gadyneše jie žinomi buvę Rusams ir po vardu „*Komani*“ ir, butin buvę turtingi arkliais. Zirėnai ir dabar patys savę vadina Kominais — dėlto leisti reikia, juog Pečenėgai ir Zirėnai tai viena ir ta pati tauta — Komanai. — Ant šitos mislies, juog nuo jų Rusai ėmė arklį, užveda viena vieta poemos „*Slovo o polku Igoria*“, kur pasakyta:

„*ržut k o m o n i z a Suloju*“

vietoje

„*ržut k o n i z a Suloju*“.

Šituo baigiu. — Bet baigdamas, da pridedu ištrauktą žinią iš pirma minėtos knygos *Freitag*'o (žiurėk lapą 29): „*Leidimas, juog geresnėsės pajiegos Germanų ir jų augštesnėji kultura buvo ant romiškos ažios — neteisingas — Daugumas visoko rodo, juog didžiausioji pajiega germaniškos gamtos pasirodydavo yvai-*

rinose laikuose toli tykuose rytuose. Ne ant Reino, tik į rytus nuo Elbos buvo šventinyčia didelių sutarmių ir, kiek žinoma iš istorijos, žieminių rytų šalyje Germanijos pirmiausiai atsirado ir tankiau mušėsi auksiniai medaliai ir teipjaus-gi daugiausiai atsitikdavo runiški piešalai.“ —

Tegul tie atsižiuri ant šitų žodžių Freitago, kurie nesupranta, ar nenori suprasti, kaip daug pražuvo mūsų tautiškos kultūros, — kad Vokiečiai ne nuo Romėnų, tik nuo mūsų sėmė pradžias savo dabar puikiai iškerojusios civilizacijos.

Tėvynės varpai.

Su rimtu dalyku elgkimės rimtai. Vieton vienos bylos trys kitos bylos, iš kurių galima išvest, kas tikrai ką nori. Pasakymas už 25 rublius ir panašus antrašas ant knygos. Kas girdėt Suvalkuose ir Marijampolėje. Nauji dalykai: kėlimas iš numirusių Naujos Gadynės, naujas laikraštis, naujas autorius „patirtų“ žinių, naujas pavyzdys lenkų begėdytės.

Pirmoje pusėje spalio mėn. pasibaigė Vilniuje kražiečių byla, kaip rašo laikraščiai, „už pasipriešinimą vyriausybei“. Žinoma, be priežasties negali but nieko. Turėdamas žinią, kad gausime visą tą bylą su mažiausiomis smulkmenomis iš-pat šaltinio, susilaikau su aprašymu jos, nors ir dabar netruksta šiokių tokių žinių — tik nežinau, ar jos tikros. Butų gerai, kad ir kiti rašantieji perdaug nesiskubintų ir stengtusi semt žinias iš tikresnių šaltinių, nes vėl gal išeit tokios painios kaip su pradžia Kražių istorijos. Rimtą dalyką pavertėme beveik į juokus. Kiek buvo apie tai straipsnių, tiek yvairių, nesutinkančių aprašymų, o da kaip keistų: vienas rašytojas kone išrodė, kad Kražiuose beveik nieko nebuvo, o už tai kitas tai suskaitė net 600 nuskriaustų lietuvaicū ir, pakėlęs į dangų akis, paaukavo Dievo Apveizdai galinčius atsirast kazokučius. Su teip rimtu dalyku pasielgkime nors dabar rimčiau!

Vieton kražiečių bylos papasakosiu kad ir keletą kitokių bylų, iš kurių teipgi galėsite numanyt, kiek ir kokių bausių atsitikimų randame trumpame laike ant mažo gabalėlio mūsų žemės, kaip su tokiais atsitikimais elgiasi vyriausybė ir kaip jie gali atsimušt ant žmonių doros.

Pernai rudenyje Kuprių kaime saly Lukšių (Suv. gub.) rado negyva jauną vyruką, subadytą su peiliais ir patyrė, juog buvo užmuštas už tai, kad norėjo sutrukdyt kitiems vyrams atsilankymą pas linksmas vieno ukininko dukteris tame-pat kaime. Turint tokias žinias ir susiprantant, kad svečiai anų linksmų merginų šiame atsitikime buvo atėję ne iš Amerikos, ar iš kito kokio tolymo krašto, rodosi, galima buvo su-rast galvažudžius. Vienok apkaltintus žmones apy-rubės sudas išteisino, nės nieks negalėjo išrodyti jiems kaltės, o kitų kaltininkų teip-pat nieks negalėjo surast. Kas čia už tokias pasekmes kaltas? Ar pa-perkamoji policija, pataikanti tankiai suimt ne tuos, kur reik? ar tardytojas, nesuprantas nės žodelio lietuviškai ir priverstas imt vertiką (iš tos-pat policijos arba koki činovnikėli), kuris teip-gi menkai lietuviškai tesupranta, arba, da bjauriau, vertimą pritaiko prie norų daugiau pasiulyjusio pinigų? ar *russische Ordnung?* ar . . . ar aš žinau kas . . .

Kad policija, jieškodama prasikaltėlių, nenori pasipažint su sąžine, tegul parodys šita byla. Per-eitą pavasarį rado netoli Lukšių ant kelio neva da gyvą, bet su suskaldyta galva, Šakių žyda. Izraėlius padarė didelį *gevalt*, bet, nežinodamas, kas yra nužudytoju, o turėdamas atmonyt už savo brolio mirtį, nusprendė apkaltint ką nors. Pramanė,

buk primuštas patis pasakęs, užklausus kitiems, vardus dviejų savo nužudytojų — turiu pridurt — dviejų neužkenčiamų žydams krikščionių; pasakė apie tai policijai, kuri teip-gi paskiau pripažino girdėjusi minėjamą tų vardų lupomis primušto žydo, nors dak-taras tvirtino, kad tas žydas buvo rastas visai be žado ir iki-pat galui nėkoku būdu jau negalėjo atsakinėt ant klausymų ir minėt nužudytojų vardus. Suėmė tuodu nabagu, ypač, kad da vienas lenkas-činovnikas, turis įtekmę ant policijos, pasakė: „O, vienas iš jų priguli prie litvomanijos, buvo prokuratoriaus trauktas už lietuviškas knygas! tai jis tikrai yra užmušęs žyda!“ Už tą kalbą žydai surinko jam 25 rublius. O aš už tokį pasakymą bučiau davęs 26 rublius ir šnapsą, nes buvo pasakyta smagiai ir su matomu persitikrinimu. Su tuo pasakymu negal susilygint nės antrašas ant vieno lenkų knygos (Bazy-lianie na Zmudzi. Wołyniak): „Wszystkim zmu-dzinom, którzy się jeszcze polakami czują“ (Visiems žemaičiams, kurie da jaučiasi lenkais esą) Nors ne-galima pasakyt, kad ir šits antrašas nebutų smagus ir be persitikrinimo. Grištu prie pertraukto pasa-kojimo. Policija pati gyrėsi: mes turime ką nors suimt, nes tai mūsų pareiga, o jeigu juodu ir nēkaltu, tai judviejų žmonos suras tikrus kaltininkus. Toks apsimainymas pareigomis gana ypatingas, bet pas mus paprastas. Prasidėjus tardymui, žinoma, su pa-gelba vertiko, atsirado teip daug patvirtinančių su-imtųjų kaltę dalykų, kad jau-jau butų dingę varg-šai, tik štai suima tuotarpu didžiavyrį, kuris, vienu žygiu nupampinęs keletą žydų Pilviškiuose ir Višakio Rudoje (nors Marijamp. pav., bet nepertcli nuo Lukšių), tiesiog pasisakė, užmušęs ir Šakių žyda. Nenorėjo, mat, kad kas pasisavintų jo garsų darbą. Nieks jam netikėjo. Tai jau toks išdykęs svietas — netiki teisybei. Vienok, kada išpasakojo visas vietas, kur buvęs, kur bandęs plėšt, kur pasisekė, o kur ne, kaip užmušė žydus pilviškinus ir Rudoje, kada nurodė, kur numestas užmušimo įrankis, kirvis, nuo ko jis paskolintas, kada pažino tą kirvį jo savi-ninkė ir t. t., — itikėjo ir anodu kaltininku paleido, nės nepersiprašė, kad juodu teip ilgai nekaltai kan-kino, leido teip rupintis nekaltom žmonom ir trukdyt darbymečio laiką. Didžiavyris, da jaunas bernukas, pabėgęs iš kalinio, pasisakė esąs tryliktu iš kuopos, užsiėmusios žudyt ir plėšt žydus. Pats jau papjovęs 20 žydų, o kaip sugrįšęs t. y. pabėgęs vėl, tai pri-varysęs tą skaitlių iki 100. Žydams toks pažadėjimas nepervirš smagus. Matome galvažudį, turintį aiškiai aprėžtą idėją savo pasiuntinystės. Beje. Višakio Ru-doje viena žydelkaitė, užsilikusi iš išpjantos šeimynos, pavirto į katalikę ir tapo apkrikštyta. Jeigu šitas dalykas vertas pasergėjimo ir jeigu ką laimėjo kata-likystė, tai nuopelnas už tai priguli tikrai žydažudžiui, kaipo pirmiausiajai priezasčiai.

Dabar apsakysiu atsitikimą, kur policija tyčia pa-leido paduotą jai į rankas kaltininką. Šakiuose (ne-toli nuo Lukšių) pono L. tarnaitė rado po savo lova puodelį su uogu koše ir bonkutę degtinės. Kas pa-dėjo, nežinia. Viena žmona (iš pakviestų į talką bulvių kast) norėjo tuoj tų dalykų paragaut, bet atidėjo ant kitos dienos — prie darbo išgersė. Teip ir padarė. Kas tik paragavo tos degtinės ir košės, umai susirgo, o viena moteriškė tą pačią dieną nu-mirė. Aišku — nuodai. Suėmė vieną seną moteriškę, kuri buk norėjusi nunuodyt pono L. tarnaitę, idant ji netektų vyrui, už kurio taikė išleist savo dukterį. Suėmė ir patupdė į kalinį. Į kelias nedėlias paskiau

sušerğa tokiu-pat budu pats p. L., jo svečias, nešiotė ir bernas — visi gėrę tos-pat kavos. Nuodai — bet kas užtaisė? Gal butų ir vėl suėmę nekaltą žmogystą, tik kaltininkė pati save išdavė. Ant rytojaus anksti ateina į pono L. kuknią žydelką su vištukais — ji vištukų nepardavinėdavo — ir prašo tarnaitės gert. Atsi-gėrus, eina skūstis policijai, buk jai ta tarnaitė uždavusi nuodu, mačiusi net, kaip bėrė kas žin ką į vandenį ir pa-sakė, iš kurio lovos kampučio ėmė nuodus. Poli-cija, atėjus, rado nurodytoje vietoje žiurkžoles (*arsenium*). Tuojau vėl išsiaiškino, kad ta žydelka labai arti susigvenusi su minėtos tarnaitės jau-nikiu, kad ji maitina, atlanko naktimis ir t. t. Žydelka jau nevisai jauna, jos vyras Amerikoje. Ži-nomas dalykas, norėjo šiokiu ar tokiu budu išvartį iš svieto tarnaitę, kuri galėjo paveržt jai vyrą-goimą. Poėtai! džiaugkitės, matydami, ką gali meilė! Aišku buvo, kas sutaisė nuodus, ir p. L. reikalavo nuo poli-cijos, idant žydelką suimtų. Policija (Šakių policija iš perkrikštų žydu) vienok nesuėmė, ir žydelka tą pačią naktį pabėgo. Kada visi Šakių gyventojai krikščionys ėmė perdaug garsiai kalbėt apie tokį pasielgimą policijos, išsigando ji, pasistengė ir su-gavo pabėgėlę. Rodosi aišku, kad ta pati žydelka pakišo ir pirmąkart degtinę su koše ir kad moteriškė tupi kalinyje nekaltai, bet ką išras tardymas, o ką pasakys sudas, tai vėl kitoks dalykas. O ką? ar nesmagu apie Lukšius?

Apie Suvalkus nelabai smagu. Pasirodo, kad naujas Suvalkų gimnazijos direktorius labiau rupinasi apie lietuvišką kalbą net už patį mokintoją tos kal-bos gimnazijoje, K—aitį, tikrą lietuvių ir t. t. Koks aš vienok žmogus — nesmagu man, kad direktorius teip rupinasi apie lietuvišką kalbą!

Jeigu vieni lyg apsilėidžia, patingėję, už tai kiti imasi visomis keturiomis, idant jų darbas pasiektų neužmatomą augštybę. Imkime nors Marijampolės *batiuską* (kun. Mikn.). Jis sakas, kad katalikų vaikus reikia mokint da maskoliškiau ir ketinas Viešpatį Ježų ir Mariją Motiną vadint paprastai maskoliškai, *po imeni i otčestvu: Jisus Osipovič, Marija Joachimovna*. Jau kad maskoliškai, tai maskoliškai! Suprantu. Ir tegul kas pasakytų, juog šioje pasaulėje nieko nėr naujo.

„Apžvalgai“ teip gi turėjo pasirodyt nauju kėli-mas iš numirusių palaidotos „N. Gadynės“, kuriai buvo parašiusi teip bičiulišką klepsidrą(?), juog ištolo atsidadė mirtim.

Pasirodė ir naujas laikraštis, paskirtas Prusų Lietuvai „Ukininkų prietelius“, kurio redaktoriumi pasirašęs E. Misupovyčius iš Smalininkų. Kas žin, ar tas laikraštis eis ir toliau, nes nė viskas auga, kas gema, bet gerai butų, kad išeitų. Jug ikšiol Prusų Lietuva neturi, galima pasakyt, nė vieno lietuviško laikraščio, kuris aprupintų lie-tuvių reikalus pagal dabartinės gadynės supratimą, o „Ukin. Priet.“ išleistame numeryje tiems reikalams aprupint parodo daug gerų norų — gal pasisektų ir išpildyt tuos norus.

Turiu da vieną naują dalyką, parodantį, kad są-žinė reikalinga net rašytojams, nors jie ir lenkai butų. Mėnesiniame priede t. II bert. II prie lenkiško laik-raščio „Przegląd Tygodniowy“ 1894 patalpino J. Gieysztor aprašymą Marijampolės paviečio. Kur autorius prisilaiko kompiliacijų, ten dar randame šiek tiek teisybės, o kur nori apseit su savo pajiegomis — tik pečius traukyk. Persitikrinimas paties J. G., kad iš jo aprašymo ir žinių „patirtų ant vietos“ pa-

sinaudos paskesniejie tyrinėtojai, išrodo perdaug skau-džiais juokais. Nevelyčiau kam nors iš to aprašymo naudotis. Žmogus inteligentas, paketinės aprašyt „žinias patirtas ant vietos“ apie žmones, tarp kurių gyvena, ir turįs sąžinę, butų tikrai neprirašęs tokių žodžių: *andarakas, pakielke, jaunikaj, krejtis, krejtviezej, pabeiktuvis* ir kt., butų pasiklausęs žmonių, kaip jie ištikrųjų patys ištaria, o nebutų taręs ant savo atsa-kymo „z pańska po obywatelsku“. Gėda teip „tirt“ žinias ant vietos, iškraipyt žmonių kalbą ir apgaudi-nėt skaitytojus rimto laikraščio! Paikiausiai vienok iš-rodo J. G., kada kalba apie lietuvių literatūrą: „Literatu-ros beveik visai nėra. Teisybė, pusėje einancio šimtme-čio galima buvo patėmyt šioki toki krutėjimą tai stokai papildyt tarp Vilniaus inteligentų ir Rytiniuose Pru-suose, kur net išėjo, o ir dabar (ar 1894 m.?) išaina pora laikraštųpaikių: Aušra, Keleivis, Lietuvininkų paslas. Rezultatas vienok ikšiol (ar iki 1894 m.?) pasibaigė ant išleidimo lietuviškos gramatikos ir ke-leto rinkimų dainų ir pasakų.“ Tai teip išrodo są-žinė inteligento, aprašančio „patirtas“ žinias, teip iš-rodo tulų lenkų *polnische Wirthschaft* ant dirvos mūsų literatūros ir kalbos!

Nedaug sąžinės parodo lenkai teip gi, girdamiesi, kad Kraziuose *lenkų kraują* liejo. Savintis kraują tų, kuriuos pačius niekina, tai da daugiau, ne kaip stoka sąžinės!

Nuo redakcijos.

Primename maloningiems skaitytojams, idant teik-tūsi koveikiausiai atnaujinti prenumeratą mūsų lai-kraščių ant 1895 metų. Be-to, pranešame dar, juog pavidalas laikraščių po naujų metų taps mažumą atmainytas, idant parankiau butų skaityti, namuose laikyti, o ypač siuntinėti. Dėlėi vyvksiančių atmainų galima bus kiekvienam skaitytojui mūsų laik-raščiai pristatyti į namus be kokios baimės bei pavojaus — **per pačta**.

Prie to „Ukininkas“ išeis du kartu per mė-nesį su mėnesiniais priedais, ant kurių naudingumo praktiškame ukininkų gyvenime bus daug ru-pescio padėta. Jau dabar rengiami keli didei puikus iš tos pusės priedai.

Prekė mūsų laikraščių pasilieka ta pati:

„Varpas“ į Rusiją (per pačta) 6 rubliai,
„Ukininkas“ į Rusiją (per pačta) . . . 5 rubliai.
Tarpininkai gauna rabatą.

Nr. 11 „Ukininko“ turinys:

Kas ir kada gali mus krėsti. *Greitakojis*. — Apginėjai Kražių bažnyčios. — Popiežiaus aplinkraštis. — Pasaka. — Caras Aleksandras trečiasis ant lentos. — Iš Lietuvos: Vil-nius. Saločiai. Valkininkai. Suvalkų gub. Mariampolė. Kal-varija. Parausiai. Vilnius. Zarasai. — Apgarsinimai. — Gro-matnyčia.

Nr. 11 „Ukininko“ priedas:

Mūsų pasakos. Pirma laida.

✓ Pinigus, rankraščius ir laiškus į „Varpą“ bei „Ukininko“ redakciją siunčiant, reikia šitoksaai adresas padėti:

**Herrn Dr. Bruazis, Tilsit (Ostpreussen),
Germany.**

Turinys:

✓ Rusijos caras Aleksandras III. *Joniškis* — Vilkiėnė, apy-saka (tesimas). — Kainas, misterija Byrono (tesimas). *V. Kapsas*. — Nauji istoriškai takai. Pabaiga. — Tėvynės varpai. — Nuo redakcijos.